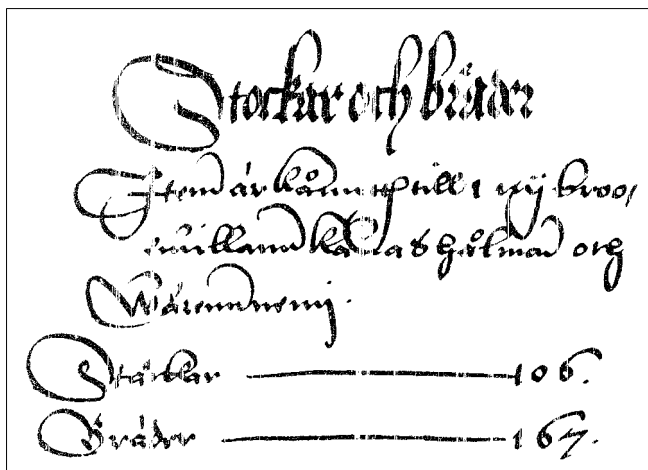

1. Kuninkaan ja keisarin sotilashallinnon alaisuudessa: satama-, muonitus- ja majoitussaari

Riihisaaren vanhempi nimi Kavas(si)saari liittyy linnoituksen (rak. aloitettu v. 1475) mukanaan tuomaan uuteen nimistöön, joka kuvasti tavallisesti käyttötarkoitusta. Tätä edeltävästä saaren nimestä ei ole tietoa. Kavas(si)saaren nimi mainitaan vuoden 1556 puutavaraluettelossa, johon on kirjattu Vääräniemeltä Kavas(si)saarelle johtavaan siltaan käytetyt tukit ja lankut. Väärä-nimi on säilynyt Vääräsaarella, joka on toinen haara saaresta, jolle kaupunki perustettiin.¹ Savonlinnan kaupungin historian voudintilin kopio eroaa voudintilien mikrofilmikopiosta, vaikka asiakirja (6204) on sama. Siltaan käytettyjen tukkien ja lautojen määrät ovat silti samat.

Stockar och bräder

Item är kammitt till 1 ny broo,

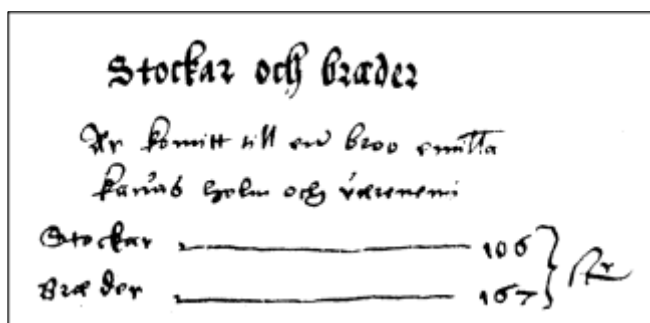
emmillann kavashälma och

Wärennemj

Stäcker 106.

Bräder 167.

MMA, voudin tilit v. 1556, mf ES944, 6204, 51.

Stockar och bräder

Jn komitt till en broo emmilla

kauas holm och värenemi

Stäcker 106 st

Bräder 167

Saarenheimo 1939, s. 94.

Nimen perusteella saari toimi linnan (sota)satamana, koska suurimmasta alustyyppistä käytettiin kavassinimitystä. Tällaisilla veneillä vietiin pyssymiehiä (vrt. arabian qavvās = jousimies) venäläisiä vastaan.

¹ Saarenheimo 1939, s. 93–94.

Sulanveden aikana veneet kelluivat saaren rannassa ja talvisin veneet lienee vedetty kalliolle talviteloille. Vuonna 1558 linnalla oli hallussaan neljä purjeella varustettua kavassia, neljä purjeetonta kavassia ja kahdeksan matkavenettä. Kavassi-sana liittyy myös veroparseleiden eli maaelinkeinosta saatujen veroesineiden kuljettamiseen, sillä pitäjät joutuivat toimittamaan linnaan ns. kavassiohraa. Veneiden lisäksi saarella asuttiin, sillä siellä oli 1550-luvulla neljä tupaa ja sauna, joiden lisäksi rakennettiin vuonna 1562 aitta. Saareen johtanut silta uusittiin vuonna 1582 – työhön käytettiin 216 päivätyötä.²

Saaren käyttötarkoitus ja nimi vaihtuivat Ruotsin suurvalta-ajalla 1600-luvulla. Sataman ja alusten sotilaallinen merkitys väheni, ja saarta ryhdyttiin kutsumaan Riihisaareksi, sinne rakennettujen riihien vuoksi. Saari kuului edelleen kiinteästi Olavinlinnaan.³

Kaupungin perustamisvuoden yleiskartta vuodelta 1639 kuvaa olemassa olevia tontteja, rakennuksia ja rakenteita kaupunkiprivilegioiden antamisen jälkeen⁴. Kavas(si)saareen johtaa silta, ja saareen on piirretty kuusi rakennusta, joiden lukumäärää vastaa 1550–1560-luvulla mainittuja neljää tupaa, saunaa ja aittaa.

Osakopio vuoden 1639 yleiskartasta. SLNMM 1275:340.

Ruotsin suurvalta-aikana Suomen kaupunkien lukumäärä lisääntyi huomattavasti, joten renessanssin ruutukaavaan perustuvia kaupunkeja varten tarvittiin pystyviä maanmittareita. Savonlinnassa tämä näkyi 1640-luvun puolivälissä tehtyinä kahtena regulointisuunnitelmina. Niillä pyrittiin järjestämään spontaanisti syntynyttä kaupunkikuvaa mahdollisimman säännönmukaiseksi. Kartat laadittiin rakentamissuunnitelmiksi, mutta ne on luettava regulointisuunnitelmiksi (asemakaavallinen uudistaminen), koska niiden ”alla” oli vanhaa asutusta.⁵ Juhani Kostetin mukaan vuoden 1644 ja 1645 regulointisuunnitelmat on piirtänyt maanmittari Lars Röö, joka on signeerannut vuoden 1644 kartan⁶. Kompassiruusun perusteella vuoden 1645 kartan tekijä on Heikki Rantatuvan mukaan maanmittari Anders Streng⁷.

² Saarenheimo 1939, s. 94–95; Pohjolan-Pirhonen 1973, s. 304, 342.

³ Saarenheimo 1939, s. 95; Jaatinen 1985, s. 23.

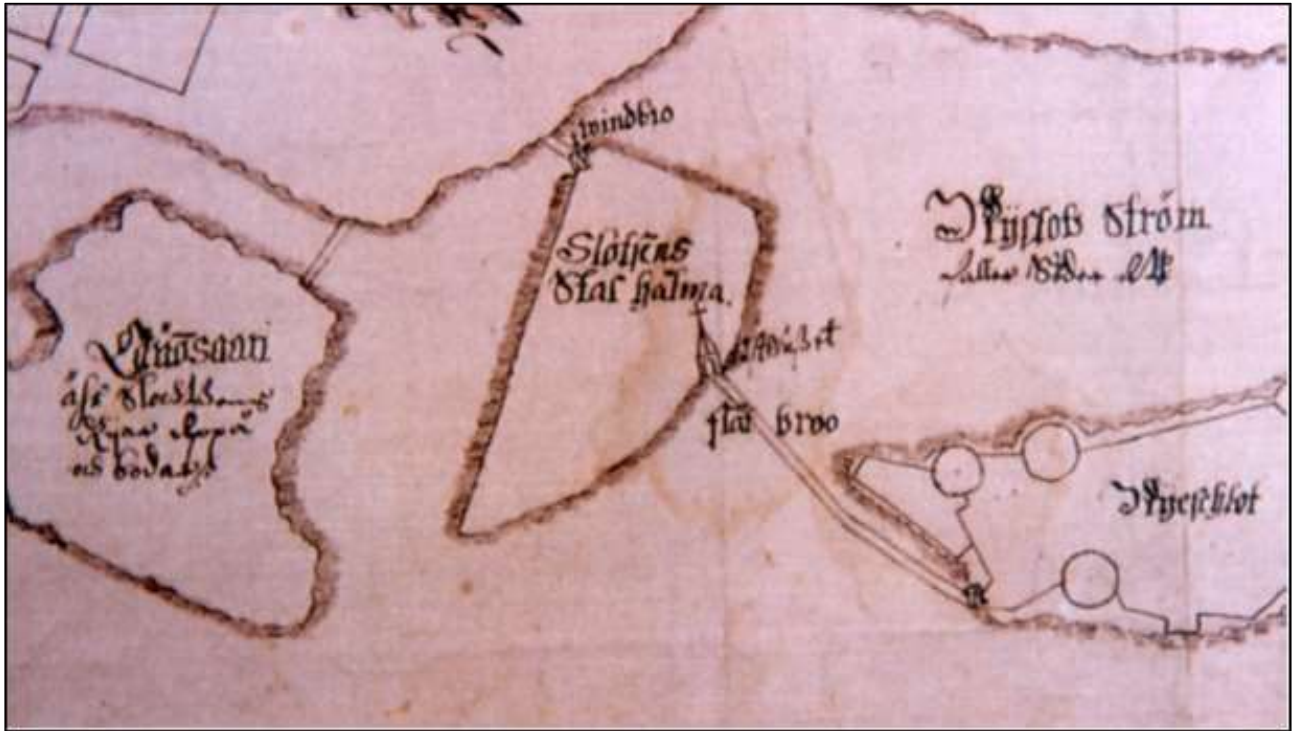
⁴ Kostet 1995, s. 51–52; Enqvist 2003, Savonlinnan yleiskartta – Laurentius Schroderus v. 1639.

⁵ Kostet 1995, s. 85, 107–109; Enqvist 2003, s. Savonlinnan regulointisuunnitelma – Lorentz Röö v. 1644–1645.

⁶ Kostet 1995, s. 108.

⁷ Hytönen 2011, s. 6.

Vuoden 1644 regulointisuunnitelmassa on säilynyt Kavas(si)saaren (Cauaasaari) nimi. Saareen on merkitty silta, mutta rakennuksia ei ole merkitty. Selityksessä on kuitenkin todettu, että saarella on linnan riihet ja aitat (ähr Slodtzens Rijar ?ppå och bodar.). Jo seuraavan vuoden regulointisuunnitelmassa saaren nimeksi on vaihtunut Riihisaari (Rijeholmen). Saareen ei ole merkitty rakennuksia, mutta saarella on säilytetty tervaa (ther Kieran wpstaplas).

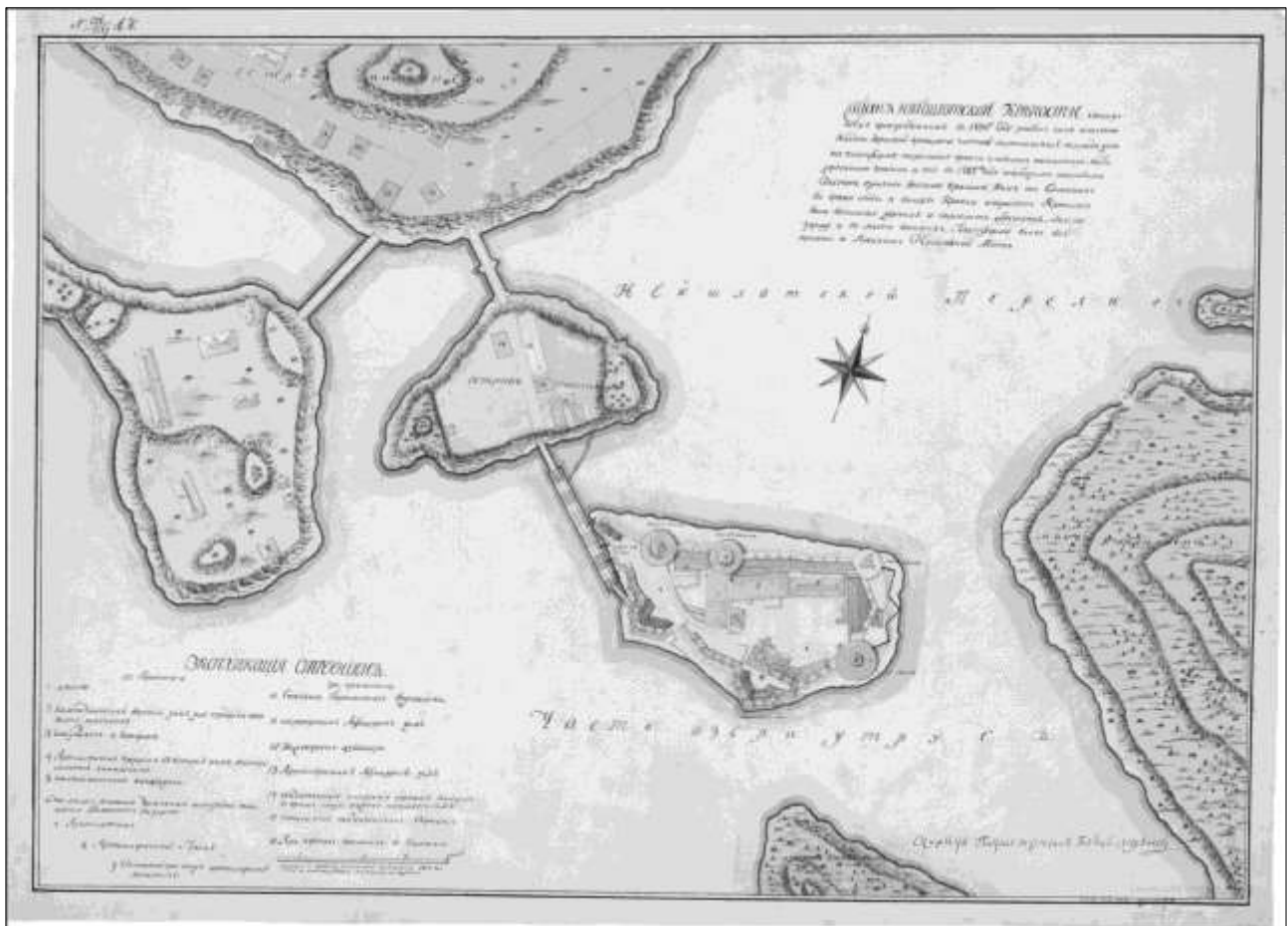
Savonlinnan regulointisuunnitelma 1644, osakopio. SLNMM 1275:345.

Savonlinnan regulointisuunnitelma 1645, osakopio. SLNMM 1275:344.

Sodat koittelivat Savonlinnan vuosina 1656 ja 1714 ja 1742, jolloin rakennuksia poltettiin ennen vihollisen tuloa tai vihollinen poltti ne. Kaupungin karttaan vuodelta 1748 ei ole merkitty Riihisaareen johtavaa siltaa, eikä rakennuksia, jotka tuli lieene tuhonnut.⁸

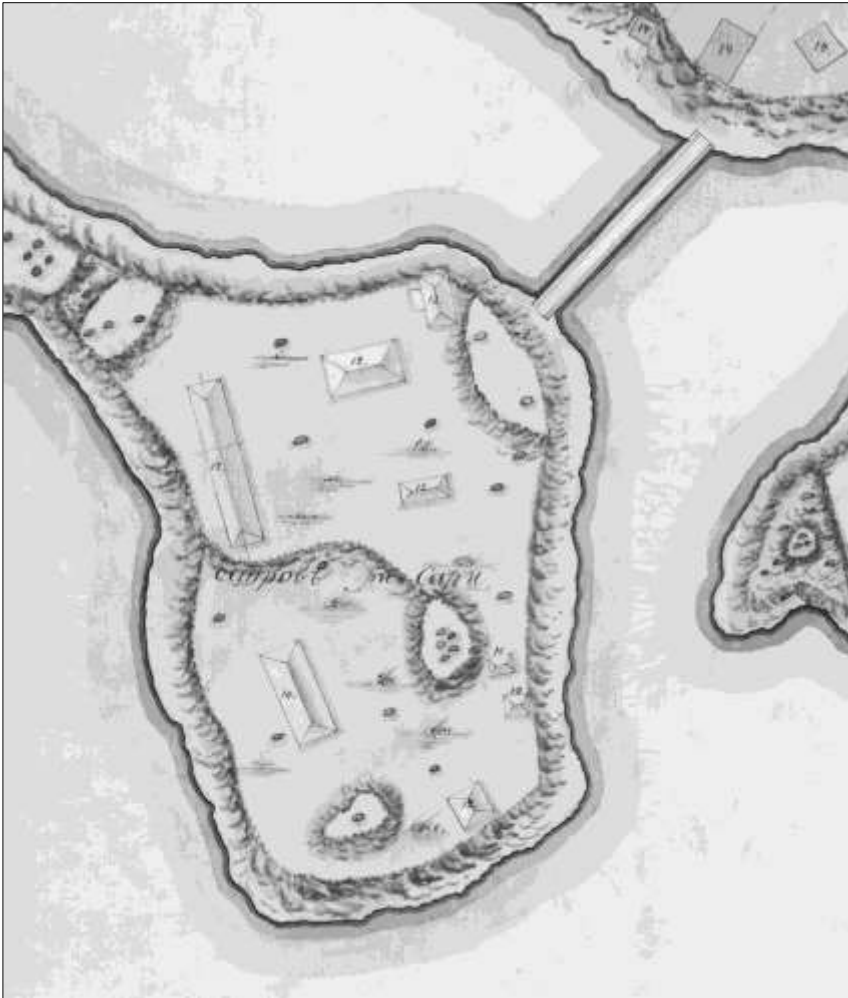
Turun rauhassa vuonna 1743 Savonlinna jäi Venäjän puolella rajaa ja linnoitus ja siihen kuuluneet muut rakennukset siirtyivät linnan venäläisen sotaväen hallintaan. Kustaan sodan (1788–1790) aikaiseen linnoituksen yleisasemapiirustuksessa on Riihisaareen merkitty silta ja kahdeksan aumakattoista rakennusta. Kyseessä oli suuntaus, jossa majoitus- ja varikkorakennuksia sijoitettiin linnasaaren ulkopuolelle. Rakennukset olivat tykistöupseerien ja insinöörikomennuskunnan asuin- ja varikkorakennuksia. Vuoden 1799 kaupunkikarttaan (kopio vuodelta 1802) on Riihisaareen merkitty silta ja insinöörikomennuskunnan hallussa olevia puurakenteisia, aumakattoisia rakennuksia. Näistä yhdessä työskentelivät insinöörikomennuskunnan sepät ja kirvesmiehet ja toisessa varuskunnan kirvesmiehet. Muonaa ja rehua varten rakennetut kolme varistorakennusta olivat kymmenen sylen (n. 21,3 m) pituisia. Saaressa oli myös sotilaiden kasvimaita.⁹ Petri Enqvist on laatinut 1830-luvulta ennallistuspiirustuksen, jossa näkyy osa Riihisaaren pohjoispään rakennuksista.

Olavinlinnan piirustuskopio vuodelta 1788, kopioitu venäläisestä alkuperäispiirustuksesta vuonna 1887. MV, 740.23.1660.

⁸ Saarenheimo 1939, s. 332, 390; Enqvist 2003, Savonlinna 1683–1743 ja Savonlinnan kartta v. 1748.

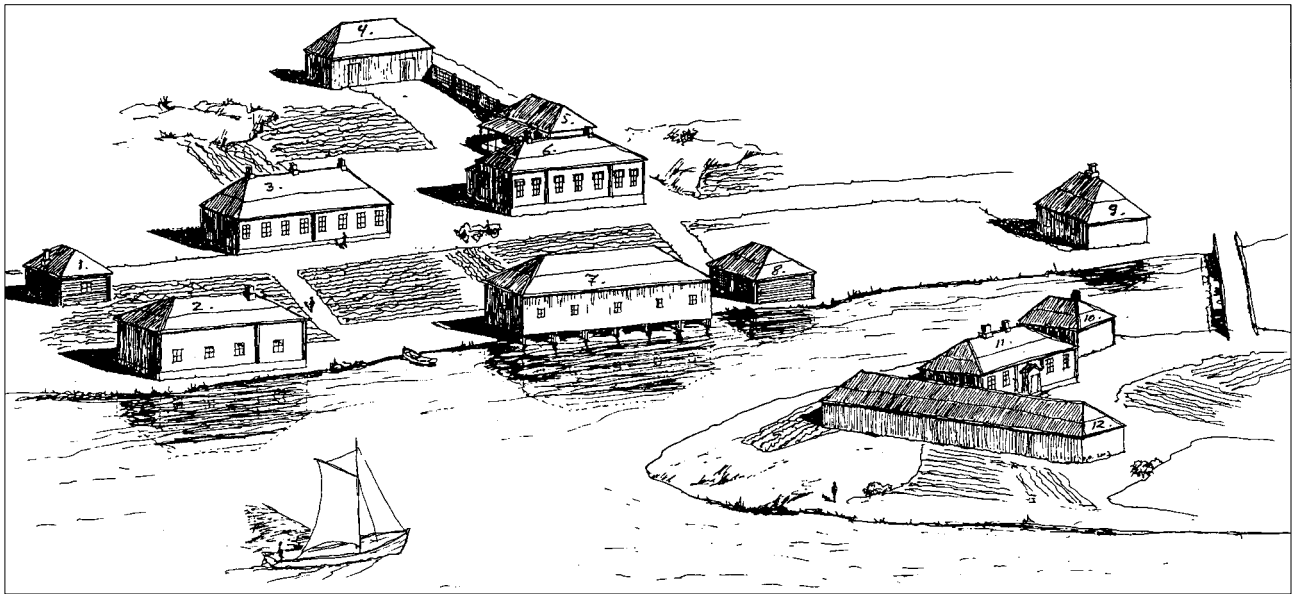
⁹ Saarenheimo 1939, s. 469; Jaatinen 1985, s. 23; Enqvist 2003, piirikuntakaupungin karta v. 1802/1799; Sinisalo 1986, s. 40–41.

Olavinlinnan piirustuskopion osasuurennus Riihisaaressa vuodelta 1788, (10) Varuskunnan virastorakennus, (12) Insinöörien työtilarakennus, (13) Tykistöupseerien talo. Suomentajien: Svetlana Hirvonen ja Timo Priiki. MV, 740.23.1660.

Piirikaupungin kartta vuodelta 1802. F. Insinöörikomennuskunnan vanha talo G. Insinöörikomennuskunnan vanha työpaja H. Insinöörikomennuskunnan varastorakennus I. muonavarikoita. Enqvist 2003, Piirikaupungin kartta v. 1802 (1799).

"Nykyisen Linnankadun itäpäättä hallitsi aina 1840-luvulle saakka Olavinlinnan venäläinen varuskunta. Olavinlinna ja linnoitukseen kuuluneet rakennukset Tallisaareessa Riihisaareessa ja kaupungin puolella siirtyivät siviilihallinnolle vuonna 1845. Kuvan ennallistuspiirustuksessa on käytetty insinöörikomennuskunnan laatimia pohja- ja leikkauspiirustuksia (julkisivupiirustuksia ei ole) vuodelta 1837–38 (Mikkelin maakunta-arkisto) ja Poppiuksen vuoden 1843 kaupunkikartan tietoja (kansallisarkisto). Rakennukset kaupungin saaren puolella: 1. entinen tykistön kansliarakennus, 2. tykistön verstaas, 3. tykistöupseerien talo, 4. liiteri/lato, 5. keittiörakennus, 6. insinöörikomennuskunnan talo, 7. osittain veden päällä oleva makasiinirakennus, 8. paja, 9. keittiörakennus. Riihisaareessa: 10. pajarakennus, 11. yliupseerien talo, 12. makasiinirakennus. Poppiuksen kartan tietojen mukaan rakennusten ympärillä oleva maa-alue oli käytetty suurimmaksi osaksi perunamaaksi. Sitä oli myös suuret alueet Riihisaaren kallioiden väleissä. Ennallistuspiirustus: Petri Enqvist 2003. Nykyiseen kaupunkirakenteeseen sijoitettuna kuvassa oleva insinöörikomennuskunnan talo (n:o 6), sijaitsi nykyisen linnankadun ja Eerikinkadun kulmassa (Linnankatu II.). Insinöörikomennuskunnan talon ja viereisen tykistöupseereiden talojen paikalle rakensi 1850-luvulla näyttävät empirerakennukset kapteeni Kraemer. Kuuluisa Kraemerin talo tuhoutui tulipalossa ja nykyään paikalla olevat säilyneet puutalot ovat 1890-luvulta." Enqvist 2003, Venäläinen piirikuntakaupunki 1784–1812.

Riihisaareen johtavaa siltaa kunnostettiin vuonna 1820. Silta oli perustettu viiden kivillä täytetyn tukiarkun varaan, ja sen pituus oli noin 51 m, leveys kahdeksan metriä ja sillassa oli kolmijohteinen kaide. Seuraavan kerran silta uusittiin vuonna 1850, kun saareen oli päätetty perustaa kruunun jyvämakasiini.¹⁰ 1800-luvun kartoista maanmittari G. R. Gahmbergin vuonna 1818 (renovoitu v. 1825) tekemässä kartassa Riihisaareen on merkitty vain silta. Sen sijaan vuodelta 1843 Riihisaaren rakennuskannasta on olemassa varsin yksityiskohtaista tietoa. Maanmittari C. W. Gyldeén julkaisi 1840-luvulla karttasarjan Suomen kaupungeista. Savonlinnan osalta kartta perustuu Gahmbergin kartan tietoihin, joita lienee täydennetty muuttuneen tilan mukaan. Kartta on esittelykartta, johon on merkitty kirjaintunnuksin julkiset rakennukset. Riihisaareen on piirretty silta ja kolme rakennusta, jotka on nimetty sotilaskasarmeiksi.¹¹

Samalta vuodelta on myös tarkempi kaupunkimittaus. Vuoden 1812 tulipalosta lähtien kaupungin asemakaavahanke oli ollut käynnissä, ja kartoitus- ja kaavoitustehtävään pestattiin juvalaissyntyinen Gabriel Poppius, joka aloitti työnsä kesällä 1843. Kartassa (valtionarkiston alkuperäisversio) esitetään yksityiskohtaisesti silloinen kaupunginrakennuskanta ja kartan selostusosasta voidaan lukea silloiset talonmistajat ja rakennusten käyttötarkoitus. Kartassa Riihisaareen on merkitty sillan lisäksi kuusi rakennusta sekä peltoalueita.¹²

¹⁰ Sinisalo 1986, s. 86; Jaatinen 1985, s. 23.

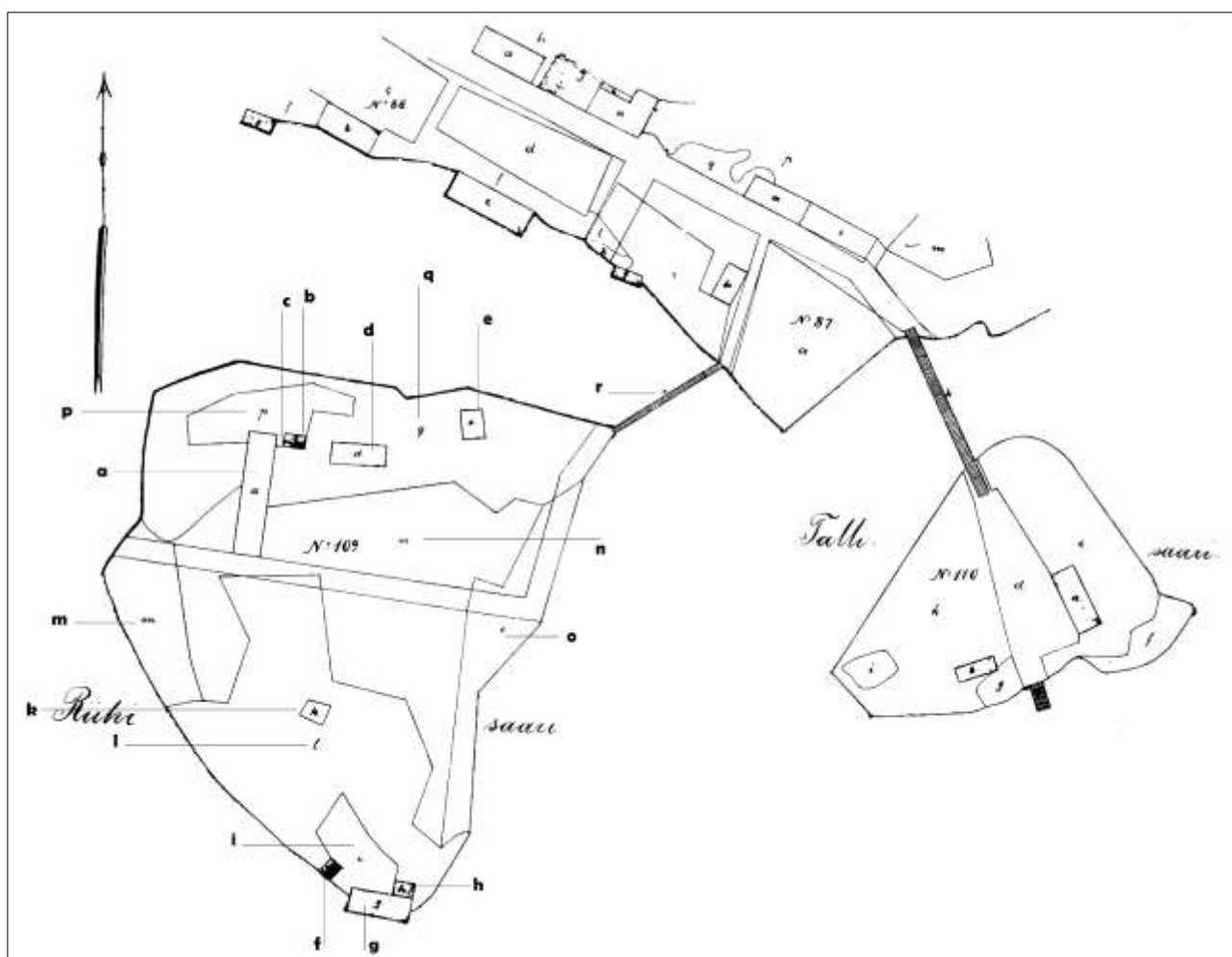
¹¹ Enqvist 2003, Claes Gyldeénin kaupunkikartta v. 1843; SLNMM 1275:346.

¹² Enqvist 2003, Johdanto, Gabriel Poppiuksen kaupunkimittaus v. 1843.

SLNKA, Claes Gyldeénin kaupunkikartta v. 1843.

Tarkimmin saaren rakennuskanta on esitelty karttaotteessa, joka on päivätty Mikkelin läänin maanmittauskonttorissa 11.5.1923. Ote kuvaa Poppiuksen vuoden 1843 mittausta – vasempaan yläkulmaan on kirjoitettu "Ote Valtion tarvetta varten".¹³

¹³ SLNMM, Poppius 1843.

N:o 109 Riihisaari Holme

Magasin	<i>makasiini</i>	a
Farstuga	<i>porstua</i>	b
Bodar	<i>aittoja</i>	c
Byggning	<i>pytinki</i>	d
Boda	<i>aitta</i>	e
Lider	<i>liiteri</i>	f
Handlanden Hyypöläins badstuga	<i>kauppias Hyypöläisen saunatupa</i>	g
do kammare	<i>kauppias Hyypöläisen kamari</i>	h
Potatisland	<i>perunamaa</i>	i
Potatisland	<i>perunamaa</i>	k
Berg högt och brandt docerande åt sjön	<i>järvelle viettävä korkea ja jyrkkävieruinen kallio</i>	l
Däld sank	<i>vetinen notko</i>	m
Potatisland	<i>perunamaa</i>	n
Lastage plats	<i>lastauspaikka</i>	o
Potatisland	<i>perunamaa</i>	p
Berg docerande mot sjön	<i>järveä kohti viettävä kallio</i>	q
Bro till holmen	<i>silta saarelle</i>	r

SLNMM, Poppius 1843, lisäykset/selvennykset Jorma Hytönen.

Poppiuksen vuoden 1843 kartasta on myös vuodelta 1901 tehty kopio Savonlinnan kaupunginarkistossa, joka eroaa lastauspaikka-merkinnän (o) osalta vuoden 1923 karttaotteesta. SLNKA, Gabr. Poppiuksen kaupunkikartta 1843, kopioinut 1901 kaup.ins. Alvar Enlund.

Senaatti ei vahvistanut vuoden 1843 asemakaavaa, joten maanmittari Ernst Ulrich Hillbom laati uuden asemakaavan, joka valmistui syksyllä 1846, ja joka vahvistettiin marraskuussa 1848. Asemakaavassa näkyy osin tavoiteltu tilanne (Riihisaareen on merkitty neljä tonttia – vuoden 1843 mittauksessa niitä oli yksi ja

saaren länsirannalle johtava tie) ja osin olemassa oleva rakennuskanta (makasiini, liiteri sekä kauppias Hyypöläisen saunatupa ja kamari) ja saaren johtava silta.¹⁴

SLNKA, 29.11.1848 vahvistettu asemakaava.

2. Suuriruhtinaskunnan siviilihallinnon alaisuudessa: kruununmakasiinin suunnittelu, rakentaminen ja käyttö

Vuonna 1821 annettiin asetus kruunun makasiineista, joihin varastoitaisiin valtiolle jyvänä maksettavat verot ja kymmenykset. Sijaintipaikan tuli olla hyvän vesi yhteyden varrella kuten Riihisaarella. Kruununmakasiineja oli perustettu jo edeltävällä vuosisadalla, ja niillä pyrittiin auttamaan väestö vaikeiden aikojen yli niin leipä- kuin kylvöviljalla sekä tasaamalla kato vuosien viljanhintoja. Lisäksi makasiinit palvelivat tuolloin sotalaitosta eli niihin kerätyllä syömäviljalla varauduttiin muonitukseen erityisesti

¹⁴ Enqvist 2003, 29.11.1848 vahvistettu asemakaava; SLNKA, 29.11.1848 vahvistettu asemakaava; SLNMM 1275:349.

rajamaakunnissa. Savon maakunnan kruununmakasiinina oli 1700-luvun alusta Savonlinnassa ja myös Lappeenrantaan perustettiin vastaava 1720-luvun lopulla.¹⁵

Kruununjyvästön rakentamiseen Riihisaareen liittyi kiinteästi myös linnoituksen siirtyminen siviilihallinnolle, ja sitä myöten Riihisaareen johtavan sillan uusiminen. Venäläisellä sotaväellä oli rakennuksia Riihisaareessa, koska saari oli kuulunut vanhastaan linnoitukselle. Linnan tyhjentämistä varusväestä ja käyttämistä siviilitarkoituksiin suunniteltiin jo 1830-luvun puolivälin jälkeen. Linnoituksen siirryttyä suuriruhtinaskunnan senaatin omistukseen se määrättiin kaupunginmaistraatin valvontaan – samoin kävi Riihisaarelle. Kuvernööri oli havainnut matkallaan saareen johtavan sillan lahoksi, ja teki asiasta kesäkuussa 1841 ilmoituksen senaatille, jonka ei nähnyt sillalle tarvetta. Kuvernööri tiedusteli kuitenkin syksyllä 1842 kaupungin maistraatilta siltayhteyden säilyttämisen tarpeellisuutta ja siitä miten asia olisi edullisimmin järjestettävissä valtion varoilla. Huhtikuussa 1843 maistraatti ilmoitti saaren olevan edelleen venäläisen sotaväen hallussa – varusväki poistui linnasta vasta vuonna 1847. Saaresta ei ollut kaupungille hyötyä, joten siltahanke jäi toteutumatta. Heinäkuussa 1848 sillanrakentamisesta pidettiin kuitenkin urakkahuutokauppa. Vasta kun saareen päätettiin rakentaa kruunun jyvästörakennus, niin sillan uusiminen tuli välttämättömäksi. Uuden sillan urakoi savonlinnalainen kauppias Johan Kolis vuonna 1850.¹⁶

Kun silta oli saatu valmiiksi, niin oli jyvästön rakentamisen vuoro. Maistraatilta oli tiedusteltu jo vuonna 1844 Savonlinnan läheisyydestä sopivaa jyvästön paikkaa. Tällöin maistraatti oli suositellut puolen virstan päässä kaupungista olevaa aluetta, joka oli lähellä Heikinpohjaan menevää maantietä. Kuvernööri tiedusteli vuonna 1848 uudelleen maistraatilta löytyisikö jyvästölle paikka lähempänä kaupunkia. Tällä kertaa maistraatti suosittelee Riihisaarta.¹⁷

Savonlinnan kaupungin historian mukaan Riihisaaren jyvämäkasiinin piirustukset laati Suomen intendentinkonttorin päällikkö Ernst Bernhard Lohrmann¹⁸. Savonlinnan makasiinin piirustukset – joissa ei ole signeerausta – ovat kopio Oulun viljamakasiinin piirustuksista, jonka tekijöiksi on nimetty I. K., E. Lohrmann ja A. F. Granstedt. Oulun makasiinin piirustukset Lohrmann on päivännyt allekirjoituksellaan kahdessa erässä – kaksi pohjaa 8.3.1849 ja leikkaus, kaksi julkisivua ja pohja 25.7. samana vuonna. Oulun piirustukseen onkin kirjattu, että sitä voidaan käyttää Ouluun tai Savonlinnaan. Seinä tuli tehdä graniitista tai tiilestä ja katto rautapellistä. Makasiinin kapasiteetti oli laskettu 20 000 tynnyriksi siten, että jokainen kahdestatoista laarista vetäisi 1 667 tynnyriä. Ulkoseinästä irrallaan olevat laarit olivat kymmenen kyynärää (n. 6 m) korkeita.¹⁹ Savonlinnan makasiinin piirustuksiin on lisätty vuoden 1850 alussa työselitys, jonka mukaan Savonlinna poikkesi Oulun piirustuksista ikkunoiden ja ovien puolipyöreiden yläosien(?) osalta kuten Joensuun makasiinissa²⁰.

Saksalainen Ernst Bernhard Lohrmann (1803–1870) toimi Suomen rakennushallinnon virastopäällikkönä vuosina 1841–1867. C. L. Engelin kuoltua vuonna 1840 keisari Nikolai II:n ohjeiden mukaan uutta

¹⁵ Jaatinen 1985, s. 23; Wirilander 1960, s. 669–670.

¹⁶ Sinisalo 1986, s. 90, 92; Saarenheimo 1963, s. 97–98.

¹⁷ Saarenheimo 1963, s. 98.

¹⁸ Saarenheimo 1963, s. 98.

¹⁹ ”Ritningar till krone Magasiner, det ena Litt: A. för 20.000 tunnor spannmått att uppföras i Uleåborg eller i Nyslott och det andra Litt: B. för 10.000 tunnor att uppföras i Joensuu by af Liebelitz socken med väggar antingen af gråsten eller af tegel och under jernplåtetak. Det större inredt med 12. och det midre med 6 lårar timrade af stock till 10 alnar höjd och afskiljade från väggarne; hvarje lår innerymmande 1.667 tunnor Säd.” VA, RakH II, lib51:1–2, lib58, mf KP48.

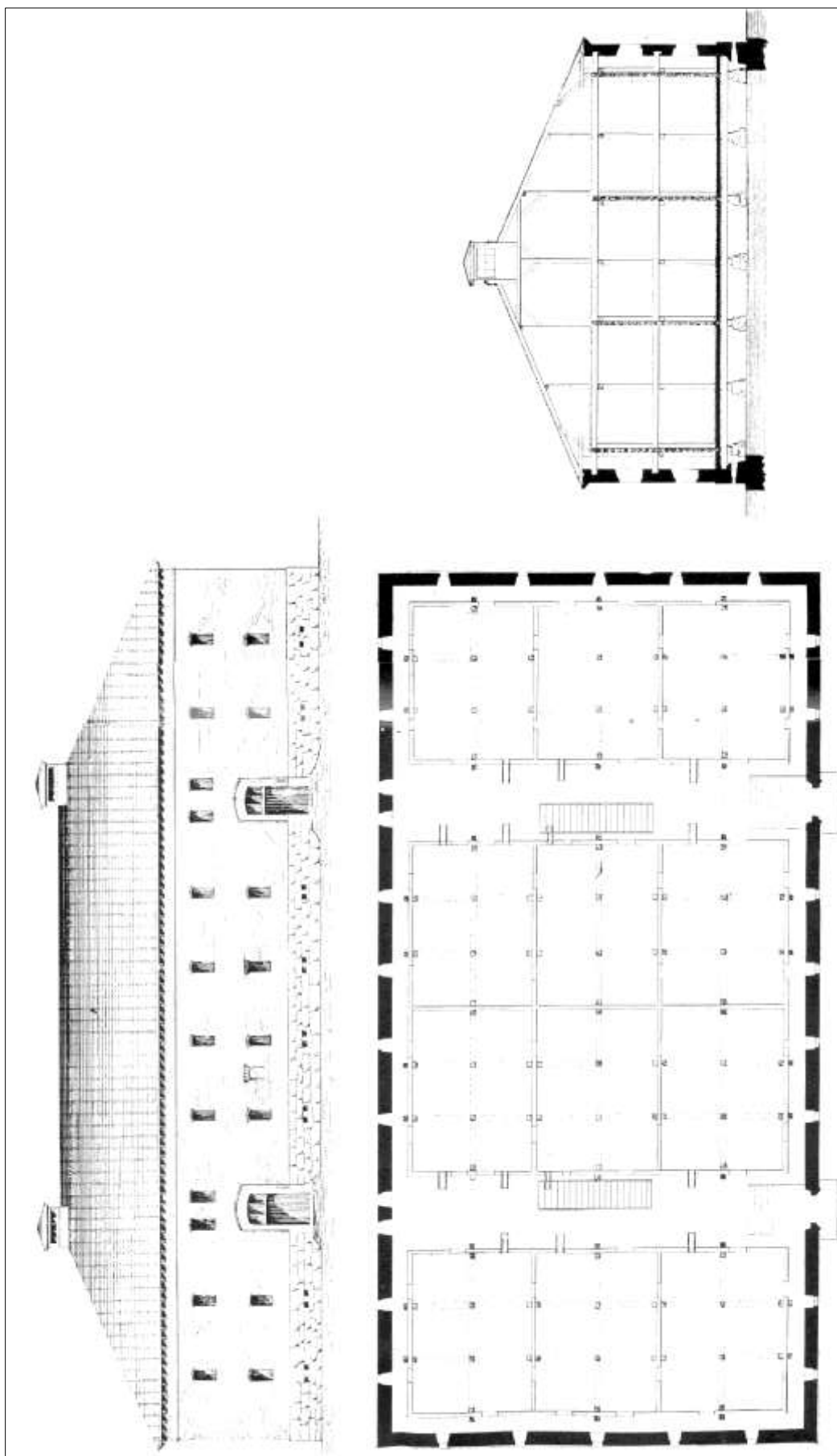
²⁰ ”Expedierad mef Brevfet Nro 2 för den 7 Januarii 1850. Dettå gäller Nyslott men icke Uleåborgs Ritningar. Nyslott är alldeles lika med undantag af fönster och dörrar halfva halfunda ? såsom Magasinet i Joensuu.” VA, RakH II, lib58, mf KP48.

intendenttiä oli etsittävä Preussin arkkitehtikunnan piiristä. Valinta kohdistui Lohrmanniin, joka suostui tehtävään ja hänet nimitettiin Suomen suuriruhtinaskunnan yleisten rakennusten intendentiksi eli intendentinkonttorin päälliköksi vuonna 1841. Hänen koulutukseensa sisältyivät 1820-luvulla alkaneet opinnot Berliinin Bauakademiassa. Lisäksi vuoden 1827 maanmittarin tutkinto pätevöitti hänet rakennuskonduktöörin (ransk. conducteur = johtaja) tehtäviin, ja vuoden 1836 arkkitehdin ja siviili-insinöörin tutkinto puolestaan maa- ja vesirakennusten tarkastajaksi.²¹

Widolfa von Engeström–Ahrenbergin öljymaalauk Ernst Lohrmannista vuodelta 1895. MV, neg. 146660.

²¹ Sinisalo 2005, s. 281.

Savonlinnan makasiinin piirustukset. Jaatinen 1985, s. 26–27. Originaali, VA, Rakh II, lib58.

Intendentinkonttorin päällikkö oli suuriruhtinaskunnan pääarkkitehti ja rakennustaiteen asiantuntija valtionhallinnossa. Täten hänen toimintansa kattoi koko autonomisen suuriruhtinaskunnan. Suurin osa hänen työstään liittyi intendentinkonttorin virkatehtäviin, joista suurin osa oli kirkollisia rakennuksia. 64 kirkon ja kellotapulien lisäksi Lohrmann valmisti virkatyönä yli kahtasataa muuta rakennusta. Lohrmannin työt koostuivat pappiloista, koulutaloista, kuvernöörin residensseistä, raatihuoneista, sotaväen rakennuksista, postitaloista, tulli- ja luotsilaitoksen rakennuksista, majakoista, loistoista, sairaaloista, ojennuslaitoksista, vankiloista ja viljamakasiineista.²²

Lohrmanin kädenjälkeä on luonnehdittu käsitteillä rauhallisuus, pidättyvyys, yksinkertaisuus ja symmetria. Riihisaaren viljamakasiini edustaa lähinnä uusklassismia, ja rakennuksen arkkitehtuuri kuvastaa alkuperäistä käyttötarkoitusta sekä rakennusajan kasarmi- ja teollisuusarkkitehtuurista vaikutteista saanutta, ulospäin suljettua ilmettä.²³

Rakennuksen urakoinnin aloitti rakennusmestari Gustaf Tuhkalainen vuonna 1851, jyvästö valmistui syksyllä 1852 ja vastaanottotarkastus pidettiin vuoden 1853 puolella²⁴. Rakennuksesta on julkisivu-, pohja- ja poikkileikkauspiirustukset²⁵. Rakennuspiirustuksessa makasiiniin on piirretty lohkokivijalka, jonka keskilinjaan oli sijoitettu tasavälein useita pareja rossipohjan tuuletusaukkoja. Maanalaiseksi osaksi on piirretty leveämpi antura. Lattiavasat tai -niskat tukeutuvat kivijalkaan sekä päällekkäisiin lohkokiviin. Tiilirungon – molemmiin puoliin puhtaaksi muuratun kahden kiven seinän²⁶ – aukot koostuvat kahdesta julkisivun sisäänkäynnistä sekä ensimmäisen ja toisen kerroksen symmetrisistä ja suurelta osin tasavälisistä, luukullisista ikkuna-aukoista. Sisäänpäin levenevät ikkuna-aukot (kork. n. 1 m, lev. kapeimmillaan n. 40 cm) ovat n. 3 metrin välein, porraskäytävien kohdalla n. 75 cm:n välein. Tiilirungon yläosassa – toisen ja kolmannen kerroksen välissä – on tiilinen vaakalista ja räystään alapuolella tiilinen hammaslista. Vesikaton kummassakin aumassa (päätyharja) on neliömäinen ja nelilappeinen telttakatolla varustettu kattolyhty. Sisälle on piirretty tusina kahden kerroksen korkuisia, ulkoseinistä irti olevia laareja, joista viljaa voitiin säkittää käytävien puolella. Vilja laskettiin laareihin kolmannelta kerroksesta. Laarien vaakajuoksut tukeutuvat tiiliseiniin ja toimivat samalla toisen ja kolmannen kerroksen lattiankantimina. Laarin seiniä pitävät paikoillaan sisä- ja ulkopuolelle vastakkain olevat puupilarit. Kerrosten välillä on puiset portaat. Kattovasat on tuettu kontti- ja käpälä-rakenteella sekä pystypilareilla. Rakennus on sisätiloiltaan jakamaton. Laarit tosin vievät suurimman osan tilasta, mutta laarien ympäri mahtuu kulkemaan.

Rakennusvaiheessa pohjoispään ulko-oven yläpuolella, toisen kerroksen ikkuna-aukkojen väliin on muurattu päällekkäin kaksi tiiltä, jotka ovat korkeudeltaan ja leveydeltään noin kaksi kertaa normaaliitiiltä suurempia. Samalla kohtaa sisäseinässä on yksi leveämpi tiili. Kaikissa tiileissä on kirjoitus. Ulkoseinän tiilistä on selvillä vain rakennuksen valmistumisvuosi – muusta venäjänkielisestä kaiverretusta/hakatusta tekstistä ei ole selvyyttä. Sanat ovat lyhennettyjä, mutta ne eivät ole vakiolyhenteitä²⁷.

Myöhempien valokuvien ja nykyhetken perusteella makasiinin julkisivu vastaa pääpiirteittäin suunnitelmaa. Joitakin poikkeuksia kuitenkin on tehty rakennusaikana ja/tai myöhemmin. Vesikattoon on tehty

²² Sinisalo 2005, s. 282.

²³ Jaatinen 1985, s. 23.

²⁴ Saarenheimo 1963, s. 98–99, loppuviite 17/99.

²⁵ VA, RakH II, lib58, mf KP48.

²⁶ ²⁶ SLNKA, Khall., Diaario 491/juokseva numero 749, Riihisaaren varastorakennuksen käyttäminen museotarkoituksiin 6.4.1977, liite A KV n:o 265 Riihisaari perustamissuunnitelma 20.6.1977 20.4.1978 Eero Raatikainen, s. 4.

²⁷ Priiki 2012.

jalkakourut, jotka johtivat vedet nurkkien ja sivujen syöksytorviin²⁸. Oletuksena on pidettävä, että alkuperäinen vesikatto uusittiin vasta 1980-luvun alussa. Oviaukko on tehty suoraan tiiliseinään, ei kuten piirustuksessa. Ovien kamanaikkunat on tehty säteittäin neliosaisina puolikaaren muotoon, kuten tammikuun 1850 työselitykseen oli kirjattu. Ikkuna- ja oviaukkojen yläpuolelle on muurattu puolikaaren muotoinen holvi tiilistä. Makasiinin kivijalka on tehty suurista epäsäännöllisistä ja pienistä liuskeisista kallionlohkareista ja laastista – piirustukseen on merkitty nelikerroksinen lohkokiviperusta. Myöskään pohjakerroksen lattiavasojia ei tuettu lohkokiviin, vaan kallionlohkareisiin.

Selvittämättömät venäjänkieliset lyhenteet makasiinin pohjoispään sisäänkäynnin yläpuolella. MMT, SLN_Riihisaari_09102012.jpg.

Sisätiloista on tietoa myöhemmistä muutospiirustuksista ja jäljellä olevista rakenteista. Ensimmäisen kerrokseen on piirretty (murtautumisvaaran vuoksi) tiililattiaa, joka toteutettiin rasitetuimman osan eli käytävien kohdalla²⁹. Välipohjien nostoluukkuja³⁰ ei myöskään ole piirretty, mutta niiden konsturoimisesta vuosina 1851–1852 ei ole varmuutta. Lattialuukut sijaitsivat ennen 1980-luvun alun muutostöitä porraskäytävien kohdalla, rakennuksen keskilinjan linnan puolella³¹.

Laarien tukirakenteet (pystypilarit) olivat mäntytukeista käsin veistettyjä ja noin 9 tuuman³² paksuisia. Lattialankut olivat 2 tuumaa paksuja ja 8–10 tuumaa leveitä.³³ Ainakin länsikäytävän portaat rakennettiin

²⁸ Esim. SLNM 75:2.

²⁹ SLNKA, Khall., Diaario 040/juokseva numero 750, 6.4.1977, s. 49.

³⁰ SLNKA, Khall., Diaario 040/juokseva numero 750, 6.4.1977, s. 49.

³¹ SLNKA, Khall., Diaario 491/juokseva numero 749, Riihisaaren varastorakennuksen käyttäminen museotarkoituksiin 6.4.1977, liite A KV n:o 265 Riihisaari perustamissuunnitelma 20.6.1977 20.4.1978 Eero Raatikainen, pohjapiir. 2. krs 1.9.1977.

³² Tarkistusmittauksessa n. 9–10 tuumaa.

vastakkaiselle sivulle, kuin piirustuksessa³⁴. Makasiini oli ehtinyt vajaan 40 vuoden ikään, kun sen alapohjaa jouduttiin uusimaan vuonna 1888 – rakennustarpeiden huutokauppa oli pidetty edellisenä vuonna³⁵.

Makasiinin pääsisäänkäynti (ovessa on rakentamisaajan lukko). Kivijalka koostuu laastilla sidotuista kallionlohkareista. Ovi- ja ikkuna-aukoissa on puolikaaren muotoinen holvi. Ikkuna-aukkojen yläpuolella näkyy venäjänkielistä kirjoitusta sisältävät tiilet. MMT, 05_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, osakuva.

--- Rakennustarpeiden huutokauppa
tätäkalaisen krunnun jyvästön korjauk-
sien warten oli täällä eilen 9 p. ja otti-
toimittajansa ja paikalle tuodakseen:
35 kappaletta 5-sylisiä ja 12 tuuman
paksuisia parruja 6 markasta 75 penni-
stä sylältä ruuthollari Hanno Tirinen;
57 kpl. 4-sylisiä ja 12 tuuman paksui-
sia parruja 4 m. sylältä rakennusmestari
R. Laukkanen.
57 kpl. samantaisia 4 m. 15 p. syläl-
tä herra B. J. Pesonen.
57 kpl. 4½ sylisiä samantaisia 5 m.
sylältä rakennusmestari R. Laukkanen
528 syltä hirsistä 8 tuuman paksuisia
hienommasta päästä 45 penniä syläl-
tä tuffi-asioitista G. Kämäräinen.

Syli = 1,781 m, tuuma = 2,474 cm. Savonlinna 10.2.1887.

³³ SLNKA, Rak.ltk, poistetut rakennuslupapäätökset liitteineen sekä puistoalueet, Kasinonsaaret, kauppatori, VR:n liikennealue, satama-alue, Riihisaari, saaret, I:27:8–I:35:1 -mappi, välilehti I: Riihisaari, rak.lupahakemus I kaup.osa, Riihisaari 4.6.1967, liite: n:o 2 pääpiirustus, vahv. 16.6.1967

³⁴ SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, lupahakemus 4-686234/44202, pääpiir. n:o 2–3 Riihisaari 1 krs., 14.1.1953.

³⁵ SLNM 731:1; Savonlinna 10.2.1887, 9.8.1888.

Juttumurkka.

Kun puutarha yhtiön hommat loppui-
wat, alkoi kruunun-malasiinin perinpo-
jainen korjaus, jefin antaen toimeentu-
loa monille kymmenille perhefunnille. Työ,
joka kestää vieläkin, on ollut werrattain
waiteaa, sillä ensin tuli elot siirtää ju-
wäetön toiseen puolekoon ja tyhjäksi
jääneen osan valmistuttua taas toiseen.
Korjaustyö on kaikki tapahtunut laarien
alla, joista lahonneet ja jylwät roesipoh-
ja-pellat olivat poistettawat ja uudet
yhtiä jylwät pantawat sijaan. Kun lat-
selee työmiehestä weistelemän noita jata-
muotisia hontia, jommoisia ainoastaan
tarkoitukseen käytetään, ei luulisi mies-
voimalla niitä saaman liikahtamaan-
kaan sinnepä ne omehta owat koonneet
ja pokuitetut toinen toisenja wiereen tu-
kemaan sitä ankaraa painoa, jonka alai-
jefi roesipohja tulee juwäetön täysimmi-
lään olleesja. — Siwumennen mainitsen
oman luulonni olewan, että kruunu aino-
astaan korjaustyötä tehessäen mahdol-
lisesti rukiita niin huoleaan kuin 12
markkaan tyn., sillä rahan tarwetta ei
ollut ja siemenjywittiä niitä ie liene aiottu,
koeta koto 2,500 tyn. annetaan yhteen
fateen.

Urakoitsija kuittasi alapohjan uusimisesta 2 500 tynnyriä (4122 hl) rukiita. Savonlinna 9.8.1888.

Savonlinnan makasiinin kapasiteetti oli 20 000 tynnyriä, mutta makasiini tuskin oli koskaan täynnä. Esimerkiksi vuonna 1899 makasiinissa oli 5135 tynnyriä (n. 8467 hehtolitraa) viljaa, joista puolet ohraa. Syyskuun lopussa 1912 makasiinissa oli 231,51 hl ruista, 594,82 hl ohria ja 135,50 hl kauria³⁶. Vuonna 1918 viljan määrä oli vähentynyt 437 hehtolitraan. Makasiinin käyttö alkuperäiseen käyttötarkoitukseen lakkasi vuonna 1921. Makasiinitoiminnan loputtua kaupunki tiedusteli valtiolta mahdollisuutta saada jyvätörakennus haltuunsa. Tarkoitus oli käyttää sitä ”joko poliisilaitoksen tarpeisiin, kansakoulurakennukseksi tai ns. valistustaloksi, johon sijoitettaisiin kansalaisopisto, voimistelusalit, kaupunginkirjasto ja lukusalit y.m.s. laitoksia”. Kaupunki oli valmis rakentamaan uuden makasiinin rautatien varteen Pääskylahteen, mutta tämä suunnitelma ei toteutunut.³⁷

Vuoden 1894, 1895 ja 1899 asemakaavoissa Riihisaareen johtaa silta, mutta rakennuksia ei ole merkitty. Vuoden 1906 asemakaavassa saaren on merkitty vain makasiini ja vuoden 1916 asemakaavassa saarella ei

³⁶ Keski-Savo 10.10.1912.

³⁷ Jaatinen 1985, s. 24, 26–27.

ole merkintöjä.³⁸ Saaren länsirannalle oli rakennettu kuitenkin puinen rakennus vuosien 1898–1907 välisenä aikana³⁹.

Riihisaari kuvattuna Olavinlinnasta vuosien 1898–1907 välisenä aikana, todennäköisesti 1900-luvun puolella. Kuva ja osasuurenno
Riihisaaren osalta. Vasemmalla makasiinin nurkka, länsirannalle on pystytetty rakennus ja pohjoisrannalla on halkovarastoja.
Saarelle johtava silta on suurelta osin kannasta, jonka keskiosassa on varsinainen silta. SLNMM 85:1, originaali Keski-Suomen
museo.

³⁸ Enqvist 2003, vuoden 1895 asemakaava, asemakaava vahv. 17.4.1899, rautatiealue ja muita muutoksia v. 1906/1908; SLNMM 1275:362, 364, 366, 373, 378, 381.

³⁹ SLNMM 85:1; Mäkinen 2012.

Saarta käytettiin myös paljolti muuhun, kuin viljan säilyttämiseen. Jo viljamakasiinin toiminnan aikana tai sitä ennen – varmuudella 1900-luvun alussa – saaresta muodostui kaupunkilaisten halkovarasto, josta halkoja ajettiin hevosilla kaupunkiin⁴⁰. Silta – joka oli edellytys halkojen käytölle – rakennettiin kuntoon juuri viljamakasiinia varten. Koska saari oli annettu aikanaan kaupungin maistraatille, niin halkojen säilyttäminen tuskin oli asukkaille ilmaista. Kalliot käytettiin halkojen varastointiin, mutta multamaa kasvoi heinää. Saarta ja sitä vastapäätä olevaa tonttia Kraemerinlahden rannalla tarjottiinkin julkisella huutokaupalla kesänajaksi vuokralle heinämaaksi⁴¹. Maata saarelta aidattiin myös ilman kaupungin lupaa⁴².

Myös sillan uusiminen saareen tuli ajankohtaiseksi 1900-luvun alussa. ”Riihisaaren silta kaupungissamme. Mikkelin läänin kuvernöörin aikanaan tekemän esityksen johdosta, että waltio joko kokonaan tai ainakin osaksi rakentaisi ajosillan kaupungin ja Riihisaaren välille, on asianomainen piiri-insinööri walmistanut kaksi ehdotusta sanotun sillan walmistamisesta, toinen, jonka mukaan koko tuo pieni salmi tulisi täytettäväksi, päättynen kustannusarwio siinä tapauksessa 1,005 markkaan, jonka mukaan keskelle siltaa jäisi suntti wedenjuoksulle awoimeksi, toinen, jolloin kustannusarwio päättynisi 3,100 markkaan; ja on näistä ehdotuksista nyttemmin waadittu kaupungin waltuusmiesten lausuntoa. Tämän johdosta lienee syytä muutamii huomautuksiin. Umpinaisen sillan kustannusarwio näyttää kyllä huokeudellaan houkuttelewalta; mutta pitäisimme sen hywäksymistä perin arweluttawana seikkana. Sillä sen kautta syntyisi Reimarinlahteen umpisopukka, joka edessä olewalta aukinaisemmalta selältä, jota laiwat puljaawat edestakaisin melkein joka minuutti, kokoaisi pohjaansa kaiken lian ja saastaisuuden. Tähän tulee wielä lisätä, että samaseen lahdenpoukamaan purkaa yksi kaupungin likawiemäristä kaikki hywänsä ja huononsa, mitä se matkallaan kerää. Näin ollen tulisi tuosta lahdesta, jonka rannoilla on useampia taloja ja josta moni niistä on pakotettu ottamaan tarwittawan weden, todella kammottawa saastaisuuden ja ruton pesä. Ettei tämä ole paljasta mielikuwitusta todistaa se seikka että kaupunginlääkäri Edgrén jo aikanaan lausui lahden waikutuksesta kaupungin terweysoloihin wakawia epäilyksiä, ja tahtoi siitä m. m. johtaa erään lawantautikohtauksen lewenemisen useampaan perheeseen, mikä muutamissa päättyni kuolemantapauksiin, joissa suuret perheet jäiwät kaupungin waiwaishoitoon. Kokonaan siis hylkäämällä ehdotuksen umpinaisesta sillasta, tahtoisimme päinwastoin ehdottaa, ettei siltaa tehtäisi ainoastaan awonaiseksi, waan nykyistä sunttia wielä laajennettaisiin ja sywennettäisiinkin ja sillä tawalla saatawasta kiwiwarastosta rakennettaisiin yläpuoliseen wirtaan pistäwä kiwilaite, joka wielä runsaammin kuin nykyään on asian laita, johtaisi wirtawettä Reimarinlahteen ja puhdistaisi sameita kokoelmia. Suljemme tämän ehdotuksemme waltuuston walistuneeseen harkintaan sitä suuremmalla syyllä kun luulemme, että tuossa kustannusarwiossa on koko joukon tinkimisen waraa, kun sitä lopulta urakalle tarjotaan.”⁴³

Silta-asiaa oli vireillä vuosikausia. Vuoden 1905 alussa sillasta päätettiin tehdä avonainen, jolloin uoman leveys olisi kolme metriä⁴⁴. Saman vuoden menoarvioon varattiin aluksi rahat, mutta sitten ne poistettiin⁴⁵. Tämä johtui kaupungin senaatille tekemästä esityksestä, että silta rakennettaisiin yleisillä varoilla – senaatti kuitenkin hylkäsi esityksen⁴⁶. Koska valtio ei ollut myötämielinen osallistumaan sillan korjauksen kustannuksiin, niin kaupunki päätti selvittää valtion oikeudet makasiinialueeseen ja pyytää alueesta

⁴⁰ Keski-Savo 6.8.1904, 23.11.1905, 25.11.1905, 23.12.1909.

⁴¹ Keski-Savo 22.6.1907, 11.6.1908.

⁴² ”Asianomaisia päätettiin waatia purkamaan aidan, jota on pystytetty Riihisaarelle waltion makasiinin ympärille, koska kaupunki tarwitsee omiin tarkoituksiinsa mainitun aitauksen sisällä olevan wapaan alueen.” Keski-Savo 28.10.1905.

⁴³ Keski-Savo 17.11.1904.

⁴⁴ Keski-Savo 8.12.1904, 21.1.1905.

⁴⁵ Keski-Savo 24.1.1905, 26.1.1905.

⁴⁶ Keski-Savo 11.3.1905, 15.4.1905.

vuokratuloja sekä apurahaa tätä kautta sillan korjaukseen⁴⁷. Vuokratuloja kaupunki ei liene valtiolta saanut, mutta vuoden 1909 keväällä kaupungin rahakamarilta tilattiin suunnitelma sillan uusimiseksi ja uoman syventämiseksi – valtionavustuksen hakeminen oli edelleen vaihtoehtona⁴⁸. Silta lienee uusittu 1910–1920-luvulla.

Rakennusten lisäksi saarella oli laituri tai kaksi laituria. Mahdollisista laitureista varma on ns. lannanlossauslaituri – hieman kauempana makasiinista saaren itärannalla. Laiturin rakentaminen voidaan ajoittaa vuosille 1905–1908 – tätä ennen käymäläjäte kuljetettiin yhtiön saunaan johtavan sillan vieressä olevalla lotjalle, mikä lienee johtanut Riihisaaren laiturin rakentamiseen⁴⁹. Lannanlossauslaituri oli käytössä ainakin kesästä 1908 lähtien.⁵⁰ Lisäksi on mainittu makasiinin laivalaiturista, jonka kansilankut vaihdettiin vuonna 1912⁵¹. Valokuvien perusteella laituri sijaitsi makasiinin edessä ja siihen liittyi myös rakennuksia – ainakin 1920-luvulla (ks. seuraavan luvun valokuvat). Kansilankkuja tuskin vaihdettiin 4–7 vuotta vanhaan lantalaituriin. Toinen vaihtoehto on, että viljan kuljetuksia varten makasiinille rakennettiin laituri, jota myöhemmin ryhdyttiin käyttämään myös lantalaiturina. Kaupunki tuskin olisi ryhtynyt rakentamaan laituria, kun se ei ollut halukas kustantamaan saareen siltaakaan.

3. Suojeluskunnan ja puolustuslaitoksen käytössä: varastona, korjaamona ja pesulana

Kun valtion jyvästölaitos lakkautettiin kokonaisuudessaan 1.7.1925, niin Savonlinnan suojeluskunta anoi Riihisaarta käyttöönsä, ja kaupunki suostui tähän. Saaren käyttöön liittyi myös ajatus suojeluskuntatalon perustamisesta viljamakasiiniin. Kesällä 1928 valtioneuvosto luovuttikin erinäisin ehdoin ja korvauksetta makasiinin Savonlinnan suojeluskuntapiirin käyttöön⁵². Mitä ilmeisimmin viljalaareja purettiin 1920-luvun lopulla, koska ”muuta irtaimistoa eli lähinnä puutavaraa myytiin myöhemmin huutokaupalla”. Suojeluskunnalla ei ollut merkittävää toimintaa saarella 1930-luvulle saakka. Itse saarta käytettiin edelleen halkojen, veneiden, tervahöyryjen ja lotjien säilytykseen. Saaren lantalaiturista ympäristönmaanviljelijät hakivat veneillään kaupungin ulkohuoneista hevosilla kuljetettu lantaa pelloilleen.⁵³ Kaupunki aloitti kuitenkin uudelleen neuvottelut Riihisaaren omistus- ja käyttöoikeudesta ennen talvisotaa⁵⁴.

Riihisaareen on merkitty 1920–1930-luvun asemakartassa makasiinin takasivulle poikittain makasiinin nähden oleva rakennus, ja tie kiertää rakennusten ympäri tehden ympyrän. Saaren itäreunalle on merkitty em. lantalaituri. Maanmittaushallituksen vuonna 1927 painamassa ja vuotta 1926 kuvaavassa kartassa saari esitetään samanlaisena paitsi tie, joka haarautuu lantalaiturille ja makasiinin pohjoispäätyyn. Petri Enqvistin

⁴⁷ Keski-Savo 6.11.1906.

⁴⁸ Keski-Savo 17.4.1909.

⁴⁹ Keski-Savo 22.6.1905, 27.6.1908.

⁵⁰ ”Kuulutus. Tiedoksi ilmoitetaan täten, että Terveystieteiden lautakunta on kieltänyt hevoisten uittamisen semmoissa paikoissa rannoilla, joista kaupungin asukkaat ottavat vettä; minkä vuoksi hevoisten uittopaikaksi osoitetaan Riihisaarella olevan lannanlossaus laiturin ympäristö. – Savonlinnan kaupungin viskaalin konttorissa, kesäk. 26 p. 1908. Matti Tiainen.” Keski-Savo 30.6.1908.

⁵¹ Keski-Savo 27.6.1912.

⁵² Savonmaa 16.6.1928

⁵³ Jaatinen 1985, s. 24; Itä-Savo 8.5.1926.

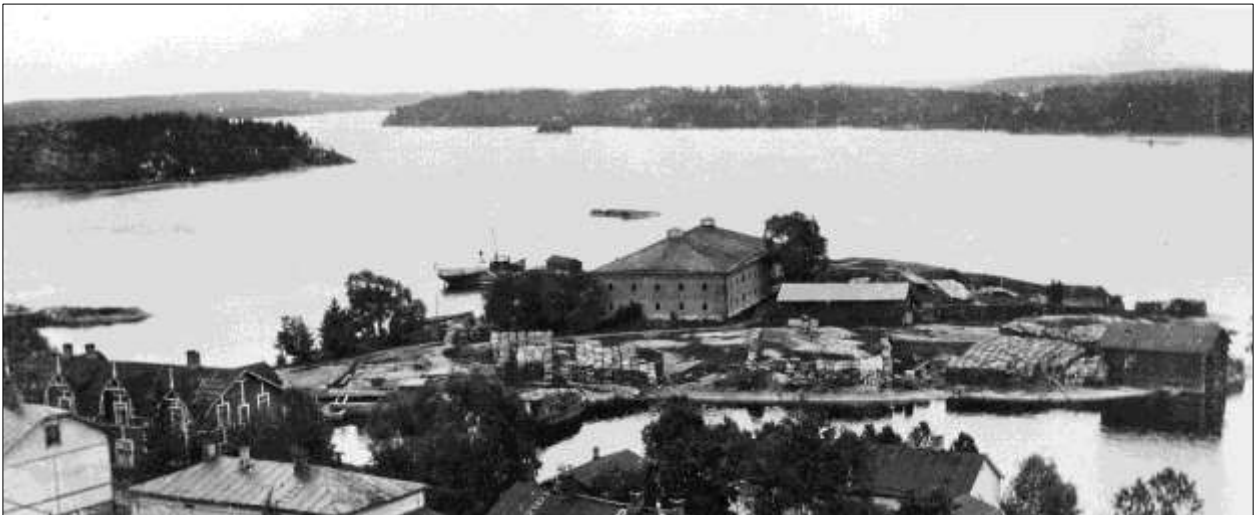
⁵⁴ Savonmaa 29.7.1947.

tekemässä 1920-luvun loppua kuvaavassa kartassa Riihisaarella näkyy makasiinin lisäksi kolme puurakennusta länsi- ja etelärannalla.⁵⁵

Vasemmalta oikealla: 1920–1930-luvun asemakartta, maanmittaushallituksen painama v. 1927 asemakartta ja P. Enqvistin 1920-luvun ennallistuskartta. SLNMM 1275:384; SLNMM, Savonlinnan kaupunkikartta 1927; Enqvist 2003, ensimmäisen kaupunginosan rakennettu tilanne 1920-luvun lopulla.

Enqvistin kartan rakennukset (parakit ja pesutupa) liittyvät myöhempään aikaan, koska niitä ei näy vuosien 1928, 1934 ja 1938 kuvissa⁵⁶. Makasiinin ja saaren muutokset 1920-luvun puolivälistä 1950-luvun alkuun näkyvät tarkemmin valokuvissa sekä myöhemmissä rakennuspiirustuksissa. Hungerborgista eli Nälkälinnanmäen näkötorjasta 1920-luvulla otetussa valokuvassa näkyy saaren länsirannalle vedenrajassa oleva rakennus, ja sen lisäksi makasiinin taakse on pystytetty uusi rakennus⁵⁷. Vedenrajaan pystytetty rakennus on ollut pystyssä enintään vuonna 1898 tai viimeistään vuonna 1916⁵⁸, ja se olisi purettu viimeistään vuonna 1926 (vuoden 1927 asemakartan mukaan). Samasta näkötorjasta vuonna 1928 otetussa kuvassa näkyy em. takasivulle poikittain makasiinin nähden oleva rakennus, sekä halkopinojen täyttämä pohjoisranta ja saaren länsireunalla oleva aitaus⁵⁹ – sen sijaan länsirannan rakennus on purettu.

Riihisaari, 1920-luku: makasiini ja sen länsipuolella olevat kaksi ulkorakennusta. Makasiinin edessä voi hahmottaa laiturin, siihen kiinnittyneen laivan ja laiturin yhteyteen rakennetun harjakattoisen rakennuksen. SLNMM 340:4, osakuva, originaali Museovirasto.

⁵⁵ SLNMM 1275:384; SLNMM, Savonlinnan kaupunkikartta 1927; Enqvist 2003, ensimmäisen kaupunginosan rakennettu tilanne 1920-luvun lopulla.

⁵⁶ SLNMM 59:33, 54:28, 1129:3–4,

⁵⁷ SLNMM 340:4

⁵⁸ SLNMM 404:51.

⁵⁹ SLNMM 1129:3–4.

Riihisaari vuonna 1928: makasiini ja yksi ulkorakennus länsirannalla. Linnanpuoleisella rannalla näkyy laituri. SLNMM 1129:3–4.

Takasivun poikittain makasiinin nähden oleva rakennus oli paikoillaan vielä kesällä 1934. Tuolloin myös saaren itärannalla oli kaksi pientä rakennusta ja Kyrönsalmen ruoppaustöissä käytettiin lantalaituria, joka oli piirretty jo vuoden 1927 maanmittaushallituksen karttaan. Etelärannalla näkyy vaatimattomampi halko(?)laituri ja saareen johtavan kannaksen kupeessa pyykkilaituri.⁶⁰

Riihisaari vuonna 1934. (1) makasiini, (2) varastorakennus, (3) halko(?)laituri, (4) lantalaituri, (5) kaksi pientä rakennusta, (6) pyykkilaituri. SLNMM 59:33, osakuva, lisäykset Jorma Hytönen.

Takasivun poikittain makasiinin nähden oleva rakennus purettiin vuoden 1934 syksyllä tai vuoden 1935 aikana, jonka jälkeen makasiini ja itärannan pienet rakennukset olivat saaren ainoat rakennukset todennäköisesti ennen välirauhaa tai jatkosotaa. Tosin vuodelta 1936 on vahvistetut piirustukset kaksiosaisesta käymälärakennuksesta makasiinin takasivulla⁶¹. Saaresta hävisivät myös aitaukset kuin

⁶⁰ SLNMM 49:3206, 59:33; Koistinen 1989, s. 74, 76.

⁶¹ SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, lupahakemus 4-686234/44202, käymälärak. Riihisaarelle, vahv. 22.6.1936.

halkopinotkin, ja makasiinin pohjoispäätyyn varastoitii kahdeksan suurta kaapelikelaa. Vuoteen 1938 mennessä makasiinissa ei näy ulkoisia muutoksia. 1930-luvulla makasiiniin vedetään sähköt ilmajohdolla.⁶²

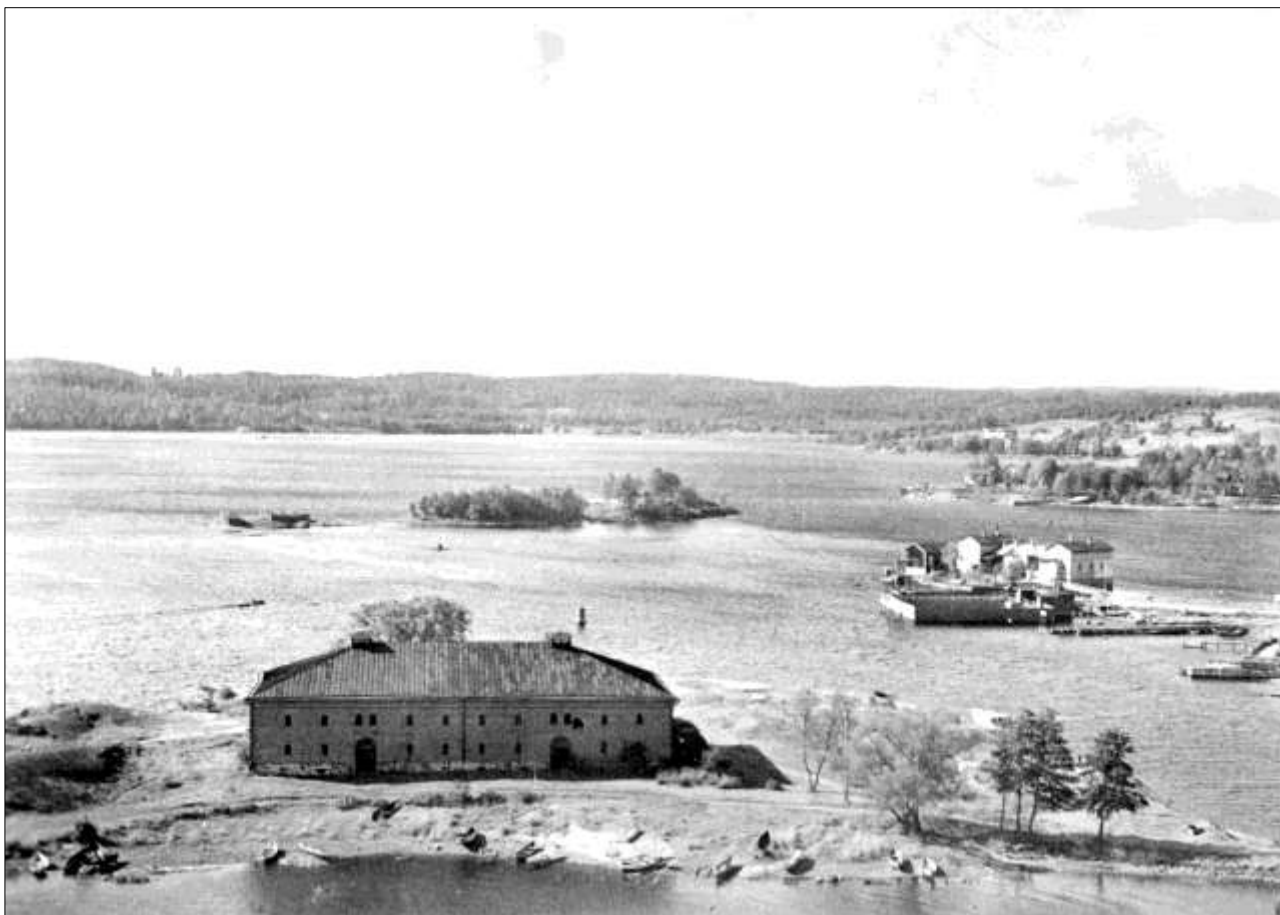

Riihisaari, pohjoispäädyssä kaapelikeloja. 1935, SLNMM 78:15.

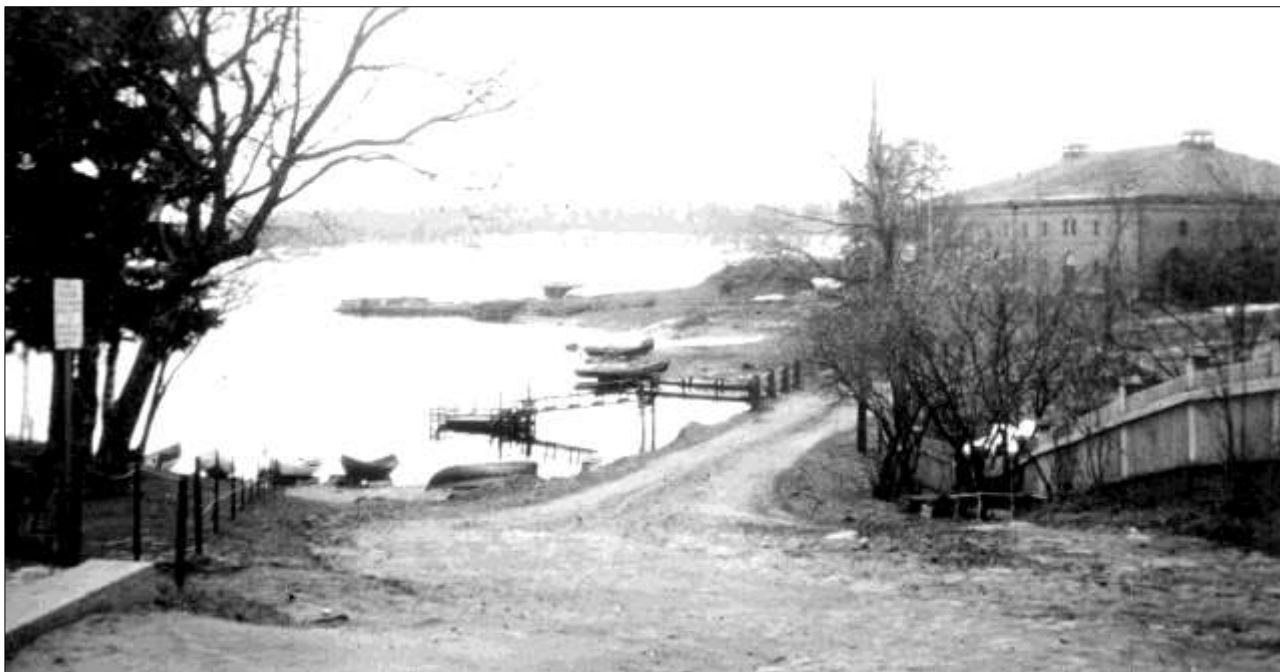

autio Riihisaari, 1930-luku, SLNMM 54:29.

⁶² SLNMM 3:363, 54:28–31, 78:15, 866:1; Sandberg–Viherjuuri 1935, s. 17.

Riihisaari, 1930-luku, SLNMM 54:30.

Riihisaari, 1938. Salmea on pengerrytetty, ja siltaa ei ole enää kuin viemäriaukon kohdalla. Lantalaiteuri erottuu itärannalla – vrt. seuraava valokuva. Vesi on huomattavan matalalla. SLNMM 54:28.

Saari ja makasiini siirtyivät 1930-luvun alkuvuosina Savonlinnan sotilaspiirin hallintaan. Tämän takana oli puolustusvoimien siirtyminen alueelliseen liikekannallepanojärjestelmään ja sotilaspiirien perustamiseen. Samassa yhteydessä maatalousministeriö luovutti puolustuslaitokselle varastoksi entisiä viljamakasiineja.

Kesällä 1939 puolustuslaitos purki saarelta makasiinin laiturin⁶³ – vertaa edellistä ja seuraava valokuvaa. Makasiini oli sotilaspiirin – toisen maailmansodan aikana suojeluskuntapiirin – keskusvarastona. Lisäksi saarella rakennettiin muita rakennuksia, jotka toimivat puolustuslaitoksen pesula- sekä jalkine- ja vaatekorjaamoina sekä kantahenkilökunnan asuntoina. Vuonna 1945 rakennuksissa toimi myös Valtion pukutehtaan Savonlinnan korjauskeskus.⁶⁴ Toisen maailmansodan jälkeen makasiini oli tyhjänä, paitsi kesällä 1952 puolustusministeriö vuokrasi makasiinin tilapäisesti valtion viljavarastolle⁶⁵.

Saaren rakennuskanta lisääntyi ja myös makasiini koki ulkoisia muutoksia vuosien 1940–1950 välillä. Makasiinin kattolyhdyt poistettiin, ja pohjoispäättyyn rakennettiin kaksikerroksinen tiilirunkoinen, harjakattoinen kylkiäinen (pesularakennus⁶⁶) sekä makasiinin korkuinen tiilinen savupiippu.⁶⁷ Pesularakennus ja savupiippu rakennettiin välirauhan tai jatkosodan aikana⁶⁸.

Tähän ajanjaksoon liittyy myös ikkuna-aukkojen muutoksia ensimmäisessä kerroksessa pohjoispäädystä ja itäsivulla. Pohjoispään sisäänkäynnin viereiset ikkuna-aukot muutettiin suorakaiteenmuotoisiksi ja väliin lisättiin kolmas ikkuna. Pohjoispäädystä kaksi ikkunaa muutettiin ja levennettiin suorakaiteenmuotoisiksi ja väliin lisättiin kolmas ikkuna.⁶⁹

Myös sisätiloissa tehtiin muutoksia – mitä todennäköisimmin sotavuosien aikana. Pohjoispään käytävän länsisivun vastaiselle seinälle tehtiin betoniportaot toisen ja kolmannen kerroksen välille, jolloin välipohjaan tehtiin myös aukko. Portaot tehtiin samalle paikalle, missä portaot ovat nytkin kuljettaessa takasisäänkäynnin kautta museon toimistoon. Makasiinin pohjoispäähän aina pohjoista sisäänkäyntiä myöten valettiin ensimmäisen ja toisen kerroksen väliin betoniholvi (betonivälipohja). Pohjoispäähän tehtiin tilat työpajalle sekä kattilahuoneelle (ilmeisesti lähinnä pesulaa varten), joten kylkiäisrakennus – ja ilmeisesti pohjoispään alakerta olivat lämpimiä tiloja. Alakerran pohjoispäähän lisättiin tiilinen poikkiseinä pohjoiskäytävän suuntaisena.⁷⁰

⁶³ Savonmaa 13.7.1939.

⁶⁴ Jaatinen 1985, s. 24–25.

⁶⁵ SLNKA, Rak.ltk, rakennuslupahakemus, I kaup.osa, Riihisaari, 5.6.1967, ote Savonlinnan kaupunginvaltuuston pöytäkirjasta 12.12.1952.

⁶⁶ SLNMM 1287:3734.

⁶⁷ SLNMM 49:3254, 78:16, 198:26.

⁶⁸ PVKK, SA-kuva 167087.

⁶⁹ SLNMM 49:9717.

⁷⁰ SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, lupahakemus 4-686234/44202, pääpiir. n:o 2–3, 5–6 Riihisaari 1 krs., 14.1.1953; SLNKA, Khall., Diaario 491/juokseva numero 749, Riihisaaren varastorakennuksen käyttäminen museotarkoituksiin 6.4.1977, liite A KV n:o 265 Riihisaari perustamissuunnitelma 20.6.1977 20.4.1978 Eero Raatikainen, s. 4.

Riihisaari, 1940–1950-luku. Kattolyhdyt on purettu, mutta niiden tilalla on alkuperäisiä suurempia tasanteita. Nämä saattavat olla sota-aikana tehtyjä muutostöitä liittyen ilmavalvontaan tai -puolustukseen. Esim. talvisodan alussa Savonlinnan Kalkkiuuninniemen (Kalkkuinniemen) ns. Nurmen talon mansardikatolla asennettiin 20 mm:n ilmatorjuntatykki puiselle tasanteelle (Kuronen 2009, s. 7.). Lantalaituria ei enää ole – vrt. edellinen valokuva. SLNMM 49:3254.

Riihisaari, 1950-luku. Kattolyhdyt on poistettu kokonaan ja tilalle laitettu pelti erottuu maalaamattomana. Makasiinin kummallakin sivulla erottuvat asuinparakit. SLNMM 78:16.

4. Kaupungin omistukseen: varikosta yleishyödylliseen ja rakennussuojeltuun käyttöön

Kesällä 1947 Savonlinnan kaupunginhallitus päätti jatkaa ennen sotia aloitettuja neuvotteluja saaren omistus- ja käyttöoikeudesta – saarihan oli puolustuslaitoksen hallinnassa⁷¹. Tarkoitus oli tehdä makasiiniin juhlasali sekä muita huoneita kaupungin sivistysharrastuksia, urheilua voimistelua ja nuorisotyötä varten eli käyttää ”rakennusta kunnalliseen yleishyödylliseen tarkoitukseen”. Saaren osalta puolustusministeriöllä oli vain nautintaoikeus. Kauppakirja kirjoitettiin 11.7.1952, ja valtioneuvosto hyväksyi sen ehdollisena 2.10.1952. Seuraavassa kuussa puolustusministeriö kritisoi kaupungininsinöörin sanomalehdelle antamia tietoja, joiden mukaan makasiinia käytettäisiin kauppaehdon vastaisesti sijoittamalla sinne kaupungin sähkö- ja vesilaitoksen pajat, erilaisia varastoja sekä autotalleja yleishyödyllisen käyttötarkoituksen sijaan.⁷²

Kauppaehdojen vastaisesti makasiinin pohjoisosan takasivulle lisättiin vuonna 1953 kaksi pariovea autotalleja varten. Samassa yhteydessä myös tehtiin uusia oviaukkoja alakerran pohjoiskäytävän vastaiselle seinälle ja kattilahuoneeseen. Vesijohtolaitoksen putkityöverstaas sijoitettiin nykyisen museokaupan paikalle pohjoispäähän.⁷³ Myös kulkuyhteydessä tapahtui muutos, kun Riihisaaren ja kaupungin välinen salmi täytettiin 1950-luvun lopulla nykyiseen asuunsa⁷⁴.

Juhannuksena 1959 otetussa kuvassa näkyy keskeneräinen salmen täyttö Riihisaaren ja kaupungin välillä. SLNMM 1165:187.

Riihisaari kaikkine rakennuksineen siirtyi puolustusministeriöltä kaupungin omistukseen vuonna 1963⁷⁵. Seuraavana vuonna saaren ryhdyttiin suunnittelemaan urheilutaltoa, jonka tieltä makasiini olisi purettu. Urheilutalon rakentaminen kaupunkiin – tosin ei Riihisaareen – oli vireillä jo vuonna 1952⁷⁶. Muinaistieteellisen toimikunnan, Olavinlinnan entistämistoimikunnan ja yksityisen tahojen kannanottojen myötä siirryttiin kompromissiin, jossa rakennus olisi säilynyt ja lisätilat olisi rakennettu sen jatkeeksi.

⁷¹ Savonmaa 29.7.1947

⁷² SLNKA, Rak.ltk, poistetut rakennuslupapäätökset liitteineen sekä puistoalueet, Kasinonsaaret, kauppatori, VR:n liikennealue, satama-alue, Riihisaari, saaret, I:27:8–I:35:1 -mappi, välilehti I: Riihisaari, rak.lupahakemus I kaup.osa, Riihisaari 4.6.1967, liitteet: kauppakirja 11.7.1952 Pl.M: K.D. N:o 954/316/51, ote valtioneuvoston pöytäkirjasta 2.10.1952, ote Savonlinnan kaupunginvaltuuston pöytäkirjasta 12.12.1952, Pl.M:n kirje Savonlinnan kaupunginhallitukselle 20.11.1952; Itä-Savo 25.9.1952, 3.–4.10.1952.

⁷³ SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, lupahakemus 4-686234/44202, pääpiir. n:o 2 Riihisaari 1 krs., 14.1.1953.

⁷⁴ SLNMM 1165:187.

⁷⁵ Valtioneuvoston hyväksyntä kaupalla ei ole tiedossa. SLNKA, Rak.ltk, poistetut rakennuslupapäätökset liitteineen sekä puistoalueet, Kasinonsaaret, kauppatori, VR:n liikennealue, satama-alue, Riihisaari, saaret, I:27:8–I:35:1 -mappi, välilehti I: Riihisaari, rak.lupahakemus I kaup.osa, Riihisaari 4.6.1967, liite: kaupunginvaltuutetun Antti E. Kankkusen kirje Savonlinnan maistraatille 7.6.1967.

⁷⁶ Itä-Savo 19.10.1952.

Urheilutaltoa vastustamaan syntyi Pro Olavinlinna -liike, joka korosti saaren liittymistä kiinteästi linnan historialliseen ympäristöön.⁷⁷

Kauppakirjassa – joka oli päivätty 10.7.1963 – puolustusministeriä myi kaksi parakkirakennusta ja pesutuparakennuksen 1750 markalla ja luopui n. 4 000 m² maa-alueen käyttöoikeudesta, jolla rakennukset sijaitsivat. Lisäksi kaupungin tuli käyttää Riihisaarta vain yleisiin tarkoituksiin.⁷⁸ Saaressa oli 1960-luvun lopulla makasiinin lisäksi kolme rakennusta eli länsirannalla sijaitsevat asuinparakki sekä sauna- ja pesutupa ja etelärannalla sijaitseva asuinparakki. Makasiinin takana oli käymälärakennus miehille ja naisille sekä toinen suunniteltu käymälärakennus.⁷⁹

Riihisaari, 1960–1962. Saarella olevat rakennukset: (1) makasiini, (2) pesulasiipi, (3) etualan rannalla Gulfin pieni parakki ja laituri, (4) pyykkilaituri, (5) sauna ja pesutupa, (6) asuinparakki ja (7) asuinparakki. SLNMM 1190:3.

Länsirannan parakki sekä sauna- ja pesutupa purettiin vuosien 1965–1977 välisenä aikana⁸⁰. Petri Enqvistin tekemässä ennallistuskartassa ensimmäisen kaupunginosan rakennetusta tilanteesta vuonna 1965 kannakselle ja saaren itäreunalle on istutettu puita, ja vain saaren eteläpään puurakenteinen parakki on paikoillaan.⁸¹ Hopeapajut istutettiin saareen 1960-luvun alun jälkeen⁸², mikä näkyy myös oheisesta

⁷⁷ Jaatinen 1985, s. 28.

⁷⁸ SLNKA, Rak.ltk, poistetut rakennuslupapäätökset liitteineen sekä puistoalueet, Kasinonsaaret, kauppatori, VR:n liikennealue, satama-alue, Riihisaari, saaret, I:27:8–I:35:1 -mappi, välilehti I: Riihisaari, rak.lupahakemus I kaup.osa, Riihisaari 4.6.1967, liite: kauppakirja 10.7.1963.

⁷⁹ SLNKA, Rak.ltk, poistetut rakennuslupapäätökset liitteineen sekä puistoalueet, Kasinonsaaret, kauppatori, VR:n liikennealue, satama-alue, Riihisaari, saaret, I:27:8–I:35:1 -mappi, välilehti I: Riihisaari, rak.lupahakemus I kaup.osa, Riihisaari 4.6.1967, liite: n:o 1 pääpiirustus, vahv. 16.6.1967 sekä selostus käymälöistä ja vesihuollosta.

⁸⁰ SLNMM 3:217, 75:1; Kosunen 2012; Immonen 2012.

⁸¹ Enqvist 2003, ensimmäisen kaupunginosan rakennettu tilanne v. 1965.

⁸² SLNMM 622:42.

ilmakuvasta. 1960–1970-luvulla saarelle ei juurikaan rakennettu. Gulf-huoltoasemalla oli 1960-luvulla polttoainesäiliöt, laituri ja pieni rakennus saaren länsirannalla⁸³.

Sotien jälkeen Riihi- ja Tallisaaren välissä pidettiin lohiaitausta vuoden 1959⁸⁴ jälkeen. Pohjoinen aita sijaitsi Tallisaareen johtavan sillan kupeessa ja eteläinen aita puolestaan Tallisaaren eteläkärjen ja Riihisaaren välillä (ks. s. 40 ilmakekuva). Lohiaita oli paikoillaan vielä 2000⁸⁵, mutta se poistettiin viimeistään vuoteen 2008 mennessä.

Ennallistuspiirros Riihisaaresta vuodelta 1965. Makasiini kylkiäisineen ja etelärannan parakki muodostavat saaren rakennuskannan. Pyykkilaituri on vielä paikoillaan salmen täyttömaalla – myöhemmin sen siirrettiin saaren länsirannalle. Hopeapajuistutukset kiertävät Riihisaaren itärantaa. Enqvist 2003, ensimmäisen kaupunginosan rakennettu tilanne v. 1965.

⁸³ Immonen 2012; SLNMM 3:217, 1190:3.

⁸⁴ SLNMM 3:12.

⁸⁵ SLNK, Ilmakekuva 2000.

Riihisaaren länsirantaa 1960-luvun alussa. Vasemmalla näkyy makasiinin takasivua, keskellä kaksi asuinparakkia ja oikealla sauna- ja pesutupa. SLNMM 193:121.

Riihisaari Ilmavalokuvassa 28.5.1977. Länsirannan parakki sekä sauna- ja pesutupa on purettu, eteläkärjessä puiden siimeksessä on vielä toinen parakki asuinkäytössä. Länsirannalla erottuvat pyykkilaituri ja kuivausteline. SLNMM 75:1.

Laki kulttuurihistoriallisten huomattavien rakennusten suojelusta säädettiin 27.11.1964, ja kaksi kuukautta sen jälkeen muinaistieteellinen toimikunta esitti Mikkelin lääninhallitukselle Riihisaaren entisen kruunun jyvätörakennuksen saattamista suojelluksi. Lääninhallitus teki suojelupäätöksen 17.6.1964 ja

valtioneuvosto vahvisti päätöksen 21.10.1965. Ratkaisu oli ensimmäinen kyseisen lain nojalla tehty suojelupäätös.⁸⁶

Suojelupäätöksen mukaan rakennus oli 1960-luvun puolivälissä 2-kerroksinen, aumakattoinen (peltikatto) tiilirakennus, jonka katonkannatus- ja viljasäiliöjärjestelmään kuuluva puinen tukipilaristo ja osa välipohjia oli paikoillaan. Rakennuksessa oli lankkulattiat ja ensimmäisen kerroksen eteläpuoleinen poikkikäytävä oli tehty limitetystä tiilestä. Pohjoinen käytävä ja sen vieressä sijaitseva autotalli ja verstaas oli valettu betonilla. Pohjoispäässä oleva tiilinen kylkirakennus asuinkäyttöä varten oli lisätty rakennukseen myöhemmin.⁸⁷

Suojelumääräyksen mukaan rakennuksen ulkoseiniin ei saa tehdä ilman muinaistieteellisen toimikunnan (nyk. Museovirasto) suostumusta muutoksia. Tämä ei koske julkisivujen ja ulkoarkkitehtuurin palauttamista alkuperäiseen asuun tai ennallaan säilyttämistä. Sisätiloissa muutokset ovat sallittuja, kuitenkin niin ettei sisäseiniin tarpeettomasti kosketa ja muutoksista on pyydettävä lausunto muinaistieteelliseltä toimikunnalta. Myös Riihisaaren maapohja luettiin suojelunalaiseksi. Sitä ei saa muuttaa pengerryksin, kallionlouhinnalla tai muulla vastaavalla tavalla. Lisäksi kaikista saaren rakennussuunnitelmista on pyydettävä lausunto muinaistieteelliseltä toimikunnalta.⁸⁸

Suojelusta huolimatta urheilutalon vaatimat muutokset olisi voitu tehdä, mutta tammikuussa 1966 Olavinlinnan entistämistoimikunta esitti opetusministeriölle Riihisaaren varaamista museokäyttöön – tätä oli esitetty jo vuonna 1929. Muinaistieteellinen toimikunta kannatti, samoin kaupunki, joka halusi kuitenkin rakentaa saareen uimahallin. Urheiluhankkeista kuitenkin luovuttiin, ja myös Suomen museoliitto tuki museon perustamista. Museon perustaminen lähti liikkeelle voimakkaammin 1970-luvun puolivälissä, kun Arkkitehtitoimisto Eero Raatikainen Ky:lle annettiin 28.5.1975 tehtäväksi laatia esisuunnitelma⁸⁹. Vuonna 1977 asetettiin suunnittelutoimikunta, ja perustamissuunnitelma valmistui seuraavana vuonna.⁹⁰

Uudisrakentamis-, suojelu- ja museosuunnitelmien aikana rakennus ei ollut tyhjillään kesäisin. Savonlinnan kaupunki vuokrasi korvauksetta huhtikuussa 1966 makasiinin Savonlinnan Urheilutalosaatiölle 90 vuodeksi sillä ehdolla, että makasiinista tehdään urheilutalo. Lisäksi säätiöllä oli oikeus rakentaa vuokratta urheilu- ja uimahallitilat saarelle.⁹¹

Vuosina 1967–1975 makasiinissa toimi kesäravintola Oopperakellari, jota piti vuonna 1970 Savonlinnan Hiihtoseura ry ja sen jälkeen yksityisyrittäjät. Taideyhdistys Ars Nova järjesti vuosina 1972–1974 taidenäyttelyitä ja vuosina 1976–1984 oopperajuhlien kannatusyhdistys järjesti Opexpo-näyttelyt (kuvataide, taide- ja käsiteollisuuden teoksia ja tuotteita) – siis myös rakennuksen kunnostuksen aikana. Lisäksi toisessa kerroksessa pidettiin kirjanäyttelyitä.⁹²

⁸⁶ Jaatinen 1985, s. 28–29.

⁸⁷ SLNMM, Ent. kruununjyvästömakasiini 1964.

⁸⁸ SLNMM, Ent. kruununjyvästömakasiini 1964.

⁸⁹ SLNKA, Khall, Diaario 040/juokseva numero 750, 6.4.1977, s. 48.

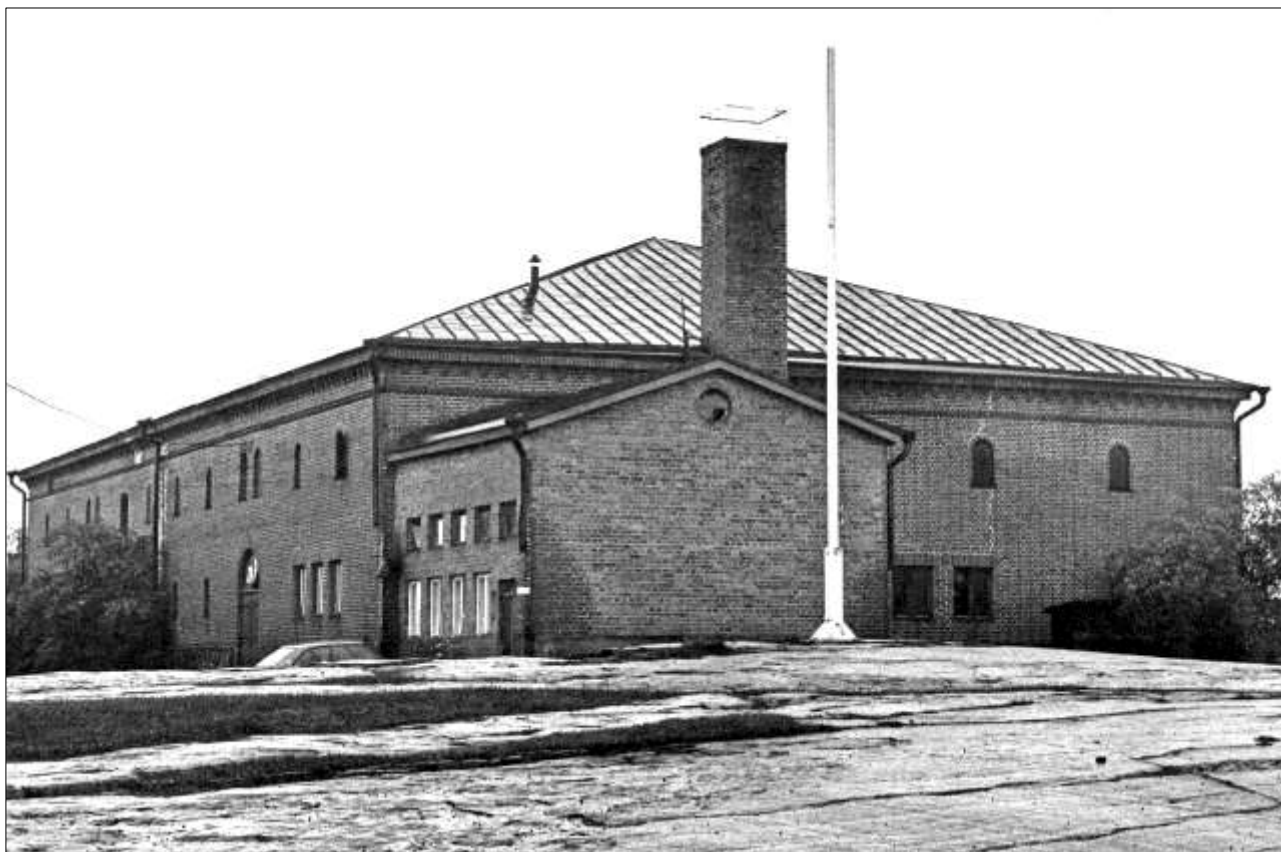
⁹⁰ Jaatinen 1985, s. 29–31.

⁹¹ SLNKA, Rak.ltk, poistetut rakennuslupapäätökset liitteineen sekä puistoalueet, Kasinonsaaret, kauppatori, VR:n liikennealue, satama-alue, Riihisaari, saaret, I:27:8–I:35:1 -mappi, välilehti I: Riihisaari, rak.lupahakemus I kaup.osa, Riihisaari 4.6.1967, liite: vuokrasopimus 3.4.1966.

⁹² SLNKA, Rak.ltk, poistetut rakennuslupapäätökset liitteineen sekä puistoalueet, Kasinonsaaret, kauppatori, VR:n liikennealue, satama-alue, Riihisaari, saaret, I:27:8–I:35:1 -mappi, välilehti I: Riihisaari, rak.lupa I kaup.osa, Riihisaari 2.6.1970, 23.6.1971, 8.6.1972, 14.6.1972, 10.5.1973, 5.6.1973, 9.5.1974, 1.6.1974 ja 2.6.1975 liitteineen; Jaatinen 1985, s. 31.

5. Museoksi muuttaminen

Makasiinin muutostyöt suunnitelleen arkkitehti Eero Raatikaisen 1970-luvun loppupuoleen arvion mukaan rakennuksen julkisivujen olennaisimmat piirteet olivat ankara symmetria ja rytmi. Sisällä olennaista oli vastaavasti sisätilojen yhtenäisyys, tiheä pilarijako, välipohjarakenteiden karuus, välipohjien nostoluukut ja rasiituimman lattian tiilipinta.⁹³

Makasiini ja pesulasiipi 17.10.1980. Makasiinin ikkuna-aukkoja on lisätty sekä muutettu kylkiäisen ikkuna-aukkoja vastaaviksi. SLNMM 75:3.

Muutossuunnitelmissa poistettavia rakenteita olivat talonmiehen asunto (*makasiinin pohjoispäädyn kylkiäinen eli entinen pesularakennus, purettu*), savupiippu (*kylkiäisen ja makasiinin kulmauksessa, purettu*), alkuperäiseen rakennuspiirustukseen kuulumattomat ikkuna-aukot (*osin 1. kerrokseen 1940-luvulla tehdyt, muurattu umpeen*), tiiliseinää hissikuilun kohdalta (*purettu kokonaan*), autotallin ovi (*toinen oviaukko muurattu umpeen, toiseen asennettu uudet sivusaranoidut pariovet, lisäksi takasisäänkäynnin kohdalle valettiin luiskalla varustettu teräsbetoninen lastauslaituri teräskaiteineen*), 1. kerroksen alapohja (*pohjoispään toimistotilojen ja porraskäytävän kohdalta on kaikki vanhat rakenteen poistettu, ja tilalle on valettu teräsbetoninen pohjalaatta; muussa osassa rakennusta vanhat lattiavasat – vuosilta 1851–1852 ja/tai 1887–1888 – ovat tallella, mutta tukina toimineet kivenlohkareet on korvattu paikan päällä valetuilla teräsbetonipilareilla, joiden päällä on teräksinen I-palkki, vasat eivät lepää enää kivijalan päällä; tämä osa alapohjasta on jaettu kahdella väliseinällä, jossa on käytetty tiiltä, betonia ja Leca-soraharkkoja⁹⁴*),

⁹³ SLNKA, Khall, Diaario 040/juokseva numero 750, 6.4.1977, s. 49.

⁹⁴ Alun perin koko rakennuksen alalle oli tarkoitus valaa pohjalaatta, mutta tästä luovuttiin. Muutospiirustuksen mukaan ”maanvaraisen alapohjan sijasta korjataan ja täydennetään vanha alapohja”. Lattian alainen tila piti jakaa kahdella 130 mm:n muuratulla seinällä. Samassa yhteydessä myös lämmönjakohuonetta laajennettiin ja oviaukkoa siirrettiin. SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, lupahakemus 100/82.

talousrakennus (saaren eteläkärjen parakki, purettu elokuussa 1984 – taloa asui viimeksi Airon perhe), osa teräsbetonoitu holvia (1. ja 2. kerroksen välillä, purettu kokonaan⁹⁵), betoniset portaat (takasivun sisäänkäynnin vieressä, purettu) ja länsiseinustan katos (tarkoittanee mahd. ulkovessoja, purettu). Lisäksi pohjoissisäänkäynti tuli entistää eteläsisäänkäynnin kaltaiseksi (toteutettu modernilla tavalla) ja samoin tiililattia tuli entistää (entistetty vain eteläsisäänkäynnin porraskäytävän kohdalle 1. kerrokseen), puulattia korjataan (kaikki puiset lankkulattiat vaihdettiin), kaikki puurunkoiset väliseinät poistetaan (toteutettu), pohjoisemmat portaat entistetään (molemmat pohjoispäädyn portaat on valettu betonista, askelmina kivilaatat), ikkuna-aukot entistetään (muoto entistetty, tiilipinta on osassa aukkoja rapattu ja maalattu), välipohja entistetään pohjoisosaa lukuun ottamatta, jossa betoniholvi säilytetään (kantavia rakenteita eli vaakajuoksua osin vaihdettu, lattialankutus uusittu, lattiarakenteet purettu eteläpäässä kokonaan, betoniholvia ei säilytetty), vesikattoa puretaan 250 m² (toteutettu mm. rakennuksen pohjoispäässä pääosin nyk. toimistotilojen kohdalla, jossa kattovasat korvattiin liimapuupalkeilla⁹⁶) ja puretaan vanhat kattopellit (katto uusittu kokonaan, lisätty takasivulle seinätikkaat, lapetikkaat ja ”kattolyhtyjen” välinen kattosilta⁹⁷). Lisäksi kunnostettiin kivijalkaa puretun kylkiäisen kohdalla (toteutettu), uusittiin kattorakenteita (esim. takasivun keskikohdalla kattovasat kontti- ja käpälärakenteineen ovat alkuperäisiä, mutta ruodelaudoitusta on uusittu, vanhaa ruodelaudoitusta on jäljellä mm. takasivun porraskäytävän kohdalla), lisättiin kaksi kattolyhtyä alkuperäisille paikoille (toteutettu) ja sisäpuolelle ikkuna-aukkoihin asennettiin kaksilasiset lämpölasielementit teräskehyksissä (toteutettu).⁹⁸

Makasiinin rossipohjan pohjoispäätä 24.10.2012. Betoni-tiili-Leca-harkkoseinän toisella puolella on rossipohjan keskimäinen osa, jonka lattialuukku on näyttelyrakenteiden alla piilossa. Etualan kivet ovat lattiavasojen kannattimia vuosilta 1851–1852. Ne korvattiin vuosien 1981–1984 aikana betonipilareilla ja teräspalkeilla. MMT, 05_SLN_Riihisaari_24102012.jpg.

⁹⁵ SLNMM 99:4.

⁹⁶ Jaatinen 1985, s. 31.

⁹⁷ SLNMM 155:1, 209:16, 1287:3734.

⁹⁸ SLNKA, Khall, Diaario 040/juokseva numero 750, 6.4.1977, s. 50; SLNKA, Khall., Diaario 491/juokseva numero 26, Riihisaaren varastorakennuksen käyttäminen museotarkoituksiin, 2.1.1980, Riihisaaren museon saneeraustyö 17.6.1981.

Makasiinin rossipohjan pohjoispäätä 24.10.2012. Lattiavasojen päät eivät lepää enää kivijalan päällä. Kuvassa pienempää liuskeista kivijalkaa, keskellä tuuletuskolo. MMT, 10_SLN_Riihisaari_24102012.jpg.

Makasiinin rossipohjan eteläpään julkisivun puoleinen perusta 24.10.2012. Alaosa on ladottu leveämmäksi anturaksi. MMT, 21_SLN_Riihisaari_24102012.jpg.

Makasiinin kolmas kerros, takasivu, keskikohta. Kattovasat, kontti- ja k p l rakenteet. Ruodelaudoitus on 1980-luvun alun kunnostuksen aikaista. MMT, 25_SLN_Riihisaari_24102012.jpg.

Makasiinin kolmas kerros, takasivu, pohjoispää. Kattovasat (liimapuupalkit, Vierumäen Teollisuus Oy) ovat 1980-luvun alun kunnostuksen aikaista. MMT, 29_SLN_Riihisaari_24102012.jpg.

Makasiinin kolmas kerros, takasivu, keskikohdan ja pohjoispään puoliväli. Ruodelaudoitus (tuppilauta) on vuosien 1851–1852 aikaista. MMT, 30_SLN_Riihisaari_24102012.jpg

Rakennuksen muutostyöt museoksi aloitettiin 29.12.1981⁹⁹ pääosin kaupungin omana työnä – pääsuunnittelija toimi Arkkitehtitoimisto Eero Raatikainen Ky. Muutostyöt valmistuivat keväällä 1984¹⁰⁰. Ensimmäiseen kerrokseen tehtiin tilat perusnäyttelylle sekä työ- ja sosiaaliset tilat, toiseen kerrokseen tuli toimistotilat, luentosali (nyk. kirjasto- ja työtila) sekä perus- ja vaihtuvien näyttelyiden tila (nyk. vaihtuvien näyttelyiden tila). Säilytystilat ja ilmastointilaitteet sijoitettiin kolmanteen kerrokseen. Muutoksessa maksiini liittyi myös kunnallisen vesijohto- ja viemäriverkkoon¹⁰¹. Kokonaistilasta lähes puolet oli näyttelytilaa. Rakennuksen museokäyttöä tuki opetusministeriön 13.10.1983 tekemä päätös sijoittaa Etelä-Savon maakuntamuseon toimipaikka Savonlinnaan.¹⁰²

Museonvihkijäisjuhlaa vietettiin 15.5.1985. Samana päivänä opetusministeriö nimesi päätöksellään (5367/550/85) Savonlinnan museon Etelä-Savon maakuntamuseoksi. Yleisölle museo avattiin kansallisen museopäivänä 18.5.1985.¹⁰³

Museoksi kunnostamisen jälkeen rakennuksen julkisivulle on lisätty 1990-luvulla teräsverkot vesikaton ja tiiliseinän yhtymäkohtaan, jotta pulut eivät enää päässeet pesimään rakennuksessa¹⁰⁴. Sisätiloissa yläkerran

⁹⁹ SLNKA, Khall., Diaario 491/juokseva numero 133, Riihisaaren varastorakennuksen käyttäminen museotarkoituksiin, 19.1.1982, työvaihetodistus 10.6.1982.

¹⁰⁰ Museotoiminta alkoi Savonlinnassa vuonna 1924, jolloin perustettiin Pyhän Olavin Kilta restauroimaan Olavinlinnaa ja edistämään kaupungin museotoimintaa. Uusi museorakennus valmistui siis 60 vuotta kaupungin museotoiminnan alkamisesta. SLNMM, Savonlinnan maakuntamuseo toimintakertomus 1998, s. 3.

¹⁰¹ SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, lupahakemus 598/81, 8.12.1981.

¹⁰² Jaatinen 1985, s. 31–32.

¹⁰³ SLNMM, Savonlinnan kaupungin museotoimen toimintakertomus 1985, s. 1, 12.

näyttelytilaa kohennettiin vuonna 2005 ja vuoden 2006 alussa erityisesti kuvataiteen esittämisen paremmin sopivaksi. Toisen kerroksen pohjoispäättyyn eli korkeaan näyttelytilaan lisättiin tiiliseinää kiertävät levyseinät. Tämä johtui siitä, että kaikki näyttelytoiminta keskitettiin Riihisaareen, kun maakuntamuseo luopui taidemuseon tiloista (Olavinkatu 40) budjettileikkausten takia huhtikuun lopussa 2005.¹⁰⁵

Makasiinin pohjoispää muutostyön kourissa 23.10.1982. Kuva on otettu nykyisen museon sisäänkäynnin kohdalta kohti takasivua. Vasemmalla näkyy laarien pilarirakenne ja vaakajuoksut. Takaseinällä 1. ja 2. kerroksen ikkunoiden välissä näkyy aikaisempien betoniportaiden tieltä katkaistut ja umpeen muuratut vaakajuoksujen kolot. 3. kerroksen juoksut on katkaistu ilm. tässä remontissa. Takasivun vasen autotallin oviaukko jätettiin käyttöön, mutta oikeanpuolimmainen muurattiin umpeen. Takaseinästä voi päätellä, että tähän osaan aikaisemmin tehty, 1. ja 2. kerroksen välinen betoniholvi ei ulottunut porraskäytävän kohdalle. SLNMM 99:4.

6. Saaren uudisrakennukset, -rakenteet yms. ja purkamiset vuoden 1984 jälkeen

Museorakennuksen taakse valmistui lauta-aita, joko vuosien 1981–1984 välisenä aikana tai viimeistään toukokuuksi 1985¹⁰⁶. Vuonna 1985 saarelle asennettiin myös pallomaiset ulkovalot¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Kosunen 2012.

¹⁰⁵ Savonlinnan maakuntamuseo toimintakertomus 2005, luku 1, 3.2; Kosunen 2012.

¹⁰⁶ SLNMM 155:1, 363:3.

¹⁰⁷ SLNMM 1287:3747.

Makasiinin ”takapihaa” vuonna 1989. Lauta-aidan takana näkyvät silloiset pallomaiset valot, kivitumppi (joka on vielä nykyin paikoillaan ilman puuosia), rahtialus m/s Piano syväväylällä ja s/s Savonlinna talvehtimissuojuksissa museolaiturissa. SLNMM 539:31.

Museorakennuksen avaamisen jälkeen valmistui museolaivojen laituri. Laiturista on asiamerkintöjä vuosilta 1985–1986. Ensimmäisenä kiinnitettiin 8 ukkopaalua (tihtaali) pohjakallioon syksystä 1986 alkaen. Kesäksi valmistunut laituri koostuu rannanpuoleisesta kiinteästä laiturista, joka lepää kuuden betonirenkaan päällä. Putkirakenteinen nivelsilta yhdistää kiinteän laiturin kelluvaan betoniponttoonilaituriin, jota kannattelee 14 kelluvaa järvenpohjaan ristiinankkuroitua A-betoniponttoonaa (Partek). Päälaiturin pituus on n. 79 m ja leveys n. 2,9 m. Yhdyslaiturin pituus on n. 55 m ja leveys n. 2,9 m. Puurakenteet – tihtaalit mukaan lukien – ovat kestopuuta.¹⁰⁸

Museolaivalaiturin vihkiäisiä juhlittiin 12.6.1987. Seuraavana päivänä kaupungin tekninen virasto luovutti saareen valmistuneen laivalaiturin museon hallintaan. Laituriin sijoitettiin tervahöyry Mikko, matkustajahöyrylaiva Savonlinna, höyrykuunari Salama ja merenkulkuhallituksen lahjoittama 1950-luvun luotsikutteri (rakennettu v. 1952 Turun Pansion Telakalla).¹⁰⁹ Museolaivalaituriin saatiin uusi alueen henkeen sopiva portti vuonna 1996¹¹⁰. Lipputangot museon päätyyn tulivat myös vuonna 1987¹¹¹.

¹⁰⁸ SLNMM, Museorakennus, museolaivojen laituri -mappi; SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, lupahakemus 164/86 23.6.1986 liitteineen, lupahakemus 87–103 12.3.1987 liitteineen; SLNMM 1287:3772.

¹⁰⁹ SLNMM, Savonlinnan kaupungin museotoimen toimintakertomus 1985, s. 1–2, toimintakertomus 1986, s. 7, toimintakertomus 1987, s. 1, 4.

¹¹⁰ SLNMM, Savonlinnan maakuntamuseo, toimintakertomus 1996, s. 9.

¹¹¹ SLNMM 1287:3851.

Museolaivalaituri valmistumisvuonna 1987 – portit olivat vain kaiteen korkuisia. Museolaivalaiturissa vasemmalla matkustajalaiva s/s Savonlinna ja oikealla höyrykuunari s/s Salama, jonka takana on tervahöyry Mikko. SLNMM 313:10.

Museolaivojen yhdyslaiturin portti nykyisessä asussaan 25.10.2012. MMT, 27_SLN_Riihisaari_25102012.jpg.

Vuonna 1989 Saimaa-näyttelyyn liittyen saarelle pystytettiin sektoriloisto ja neljä kummelia. Osa kummeleista oli pystytetty jo vappuna 1989. Kolme puuosiltaan lahonnutta pohjoisinta kummelia purettiin

11.4.2012¹¹². Norjalaismallinen, valurauta elementeistä valmistettu ja valkeaksi maalattu loisto on peräisin Vuoksen vesistöalueelta. Tällaisia samanlaisia loistoja poistettiin noin kymmenkunta kappaletta syväväylien varrelta, koska ne olivat matalia, eivätkä siten antaneet tarpeeksi valoa. Loiston sijaintipaikaksi on esitetty Pihlajaveden Varisluotoa (Variskongi) sekä Puumalan Parkonsaarta (Parkonpää). Varisluodossa on loisto alkuperäisellä paikallaan ja Puumalan Parkonsaaresta loisto poistettiin ja palautettiin kunnostettuna. Näissä kunnostuksissa kuitenkin kierrätettiin loistoja, joten ne eivät palautuneet välttämättä alkuperäisille paikoille.¹¹³

Kivikummeleiden pystytystä vuonna 1989. Vasemmalla museon takapihan lauta-aitaa. SLNMM 539:28.

Kaksi kolmesta puretusta kivikummelista 11.4.2012. Keskellä yksi uusista 2000-luvun loppupuolen valaisimista. Takana näkyvät kallioon pulttatut kolme ristiä liittyvät Savonlinna-Säämingin seurakunnan ja Teatterimylly ry:n tuottamaan Via Dolorosa-pääsiäisdraamaan. MMT, 04_SLN_Riihisaari_11042012.jpg

¹¹² MMT, 02_SLN_Riihisaari_11042012.jpg, 04_SLN_Riihisaari_11042012.jpg.

¹¹³ Vaalisto 2012; Vaahtoluoto 2012; SLNMM 539:28–31, 1287:3789.

Sektoriloisto ja jäljellä oleva kivikummeli ilman puurakenteita. MMT, 26_SLN_Riihisaari_25102012.jpg.

Teatterintekijöitä Kuopiosta, Jyväskylästä ja Turusta rakensi ja teki kesäteatteria Riihisaaren kalliolla vuonna 1993. Teatteritoiminta jatkui ainakin vuosina 1994 ja 1996–1997. Puurakenteinen lava ja näyttämö, jotka sijaitsivat saaren eteläkärjessä, purettiin syksyllä 2001.¹¹⁴

Teatterin lava ja näyttämö merkitty punaisella. Lohiata erottuu selvästi Riihi- ja Tallisaaren välillä. SLNK, Ilmakuva 2000.

Tielaitoksen 200-vuotisnäyttelyyn Kulkijan taipaleelta, Tielaitos 200 vuotta (18.6.–5.9.1999) liittyen Sulkavalla toiminut Itä-Suomen lauttayksikkö valmisti risteysviitan museon eteen¹¹⁵.

¹¹⁴ SLNMM, Savonlinnan maakuntamuseo toimintakertomus 1993, s. 1–2, toimintakertomus 1994, s. 2, toimintakertomus 1996, s. 14, toimintakertomus 1997, s. 14, toimintakertomus 2001, 2.7; Kosunen 2012; SLNK, Ilmakuva 2000.

¹¹⁵ SLNMM, Savonlinnan maakuntamuseo toimintakertomus 1999, luku 8.1.

Risteysviitta 25.10.2012. Pylvääseen on tussilla lisätty "Poitiers 2847". MMT, 29_SLN_Riihisaari_25102012.jpg.

Vuonna 2003 museon taakse rakennettiin liuosjäähdytinaitaus ja jätekatos. Molemmissa on perustana betonilaatta, runkona mustaksi maalatut teräspalkit ja vuorauksena punaiseksi maalattu lauta. Jäähdytinaitauksessa ei ole kattoa, jätekatoksessa on erittäin loiva pulpettikatto (mustaksi maalattu profiilipelti). Samalla museon taakse rakennettiin teräsaita, joka korvasi v. 1980-luvun puolivälissä valmistuneen puuaidan.¹¹⁶

¹¹⁶ Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, toimenpidelupahakemus 03–12 15.1.2003 liitteineen.

Makasiinin takasivun liuosjäähdytinaitaus ja jätekatos vuodelta 2003. Oikealla näkyy saman vuonna valmistunutta teräsaitaa. Kuvattu 25.10.2012. 28_SLN_Riihisaari_25102012.JPG.

Maakuntamuseo sopi keskiaikaravintola Hilpeän munkin kanssa 3-vuotisen vuokrasopimuksen vuonna 2005 – ravintolan toiminta alkoi saman vuoden kesäkuussa. Yrittäjä pystytti saaren eteläkärkeen kuistilla varustetun keittiörakennuksen ja viisi ravintolakatosta. Luvan rakennusten pystytykseen antoi suullisesti Museovirasto (Matti Laamanen). Seuraavana vuonna rakennettiin uusi ravintolakatos sekä muutettiin keittiön ja ravintola katosten pinta-aloja. Yrittäjä anoi ja sai vuonna 2008 jatko-aikaa ravintolatoiminnalle viideksi vuodeksi. Keväällä 2008 eteläkärjessä oli seitsemän erillistä rakennusta. Rakennusten yksityiskohdat eivät vastaa perinteistä hirsirakentamista.¹¹⁷ Rakennukset on purettava toukokuun 2013 loppuun mennessä¹¹⁸.

¹¹⁷ SLNMM, Savonlinnan maakuntamuseo toimintakertomus 2005, luku 1; SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, rakennuslupahakemus 05–123 4.4.2005 liitteineen, rakennuslupahakemus 06–272 15.6.2006 liitteineen, rakennuslupahakemus 08–142 21.4.2008 liitteineen.

¹¹⁸ Kosunen 2012.

Keskiaikaravintola Hilpeän Munkin rakennuksia ja rakenteita 25.10.2012. MMT, 23_SLN_Riihisaari_25102012.jpg;
 07_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 13_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 16_SLN_Riihisaari_25102012.jpg,
 19_SLN_Riihisaari_25102012.jpg; 14_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 21_SLN_Riihisaari_25102012.jpg,
 20_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 17_SLN_Riihisaari_25102012.jpg.

Kesällä 2008 rakennettiin puusta, turpeesta ja tuohesta kotarakennus (halk. n. 6,5 m, kork. 2,5–3 m) rantaan museolaivalaiturin lähelle. Jurтта-tyyppinen ja tulisijalla varustettu rakennus liittyi valtakunnalliseen Suomen kulttuurirahaston rahoittamaan Myrsky-nuorisoprojektiin. Museoviraston puolsi rakennuslupaa

sähköpostitse (Selja Flink). Kodalle paikoillaan pysyttämiseksi anottiin jatkoaikaa vuoden 2010 loppuun, jonka jälkeen kota purettiin. Museovirasto puolsi jatkoaikaa (Selja Flink).¹¹⁹

Jurtta-tyyppinen kota kesäkuussa 2008, takana museolaiturissa s/s Salama. MMT, SLN_Riihisaari_20062008.jpg.

Hopeapajut Riihisaaren itärannalta kaadettiin keväällä 2008¹²⁰. Noin vuosina 2009–2010 uusittiin saaren tolppavalot (ks. s. 39 valokuva) sekä lisättiin makasiinin pohjoispäättyyn ja eteläsivulla maahan upotettuja makasiinia valaisevia kohdevaloja 15 kappaletta. Kesällä 2010 purettiin saaren länsirannalta museolaivalaiturin vierestä pyykkilaituri¹²¹.

7. Riihisaaren vesialueiden tutkimukset

Riihisaaren läheisiä vesialueita kartoitettiin 1980-luvulla seuraavasti. Museolaivalaituria varten saaren länsirannan vesialueesta valmistui pliktauskartta 1.–3.2.1982¹²². Riihisaaren ja Martti Talvelan puistotien rannan välinen vesialue pohjaluodattiin 29.4–2.5.1983 – lännessä luotauksen raja kulki saaren

¹¹⁹ SLNK, Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi, rakennuslupahakemus 08–166 28.4.2008 liitteineen, rakennuslupa 08–425 8.12.2008 liitteineen.

¹²⁰ Kosunen 2012; SLNM 1293:2.

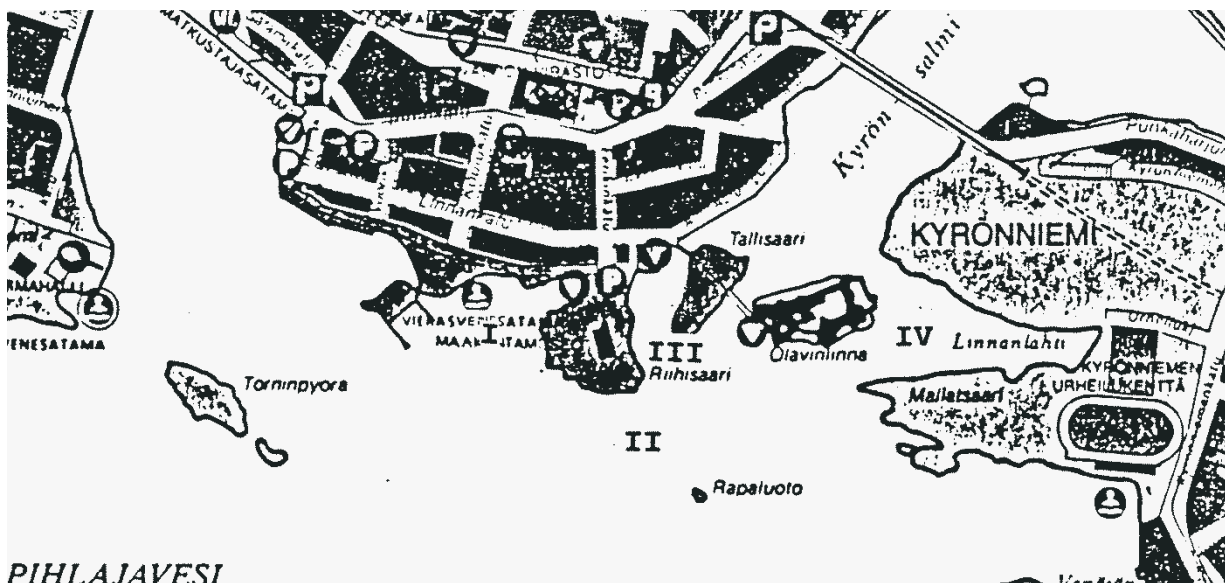
¹²¹ Kosunen 2012; Immonen 2012.

¹²² SLNMM, Museorakennus, museolaivojen laituri -mappi, Riihisaaren museoalue, vesialueen pliktauskartta 12.2.1982.

läntisimmästä kohdasta suoraan pohjoiseen.¹²³ Laivalaiturien ympäristö pohjainventoitiin 22.5.1988 – ainoa löytö oli vanha halkokärrin pyörä¹²⁴.

Vuoden 1991 keväällä (5.–6.4.) mitattiin maatutkaluotauksella löyhien maapeitteiden (muta ja lieju) paksuutta ja laajuutta Riihisaaren ympäristössä sekä Kyrönsalmen itäpuolella. Pääkohteena oli kaupungin vierasvenesataman ja Riihisaaren välinen alue (I), joka tutkittiin n. 2 metrin linjaväleillä laiturien kärkilinjoja myöten jään päältä maastoamfibiolla¹²⁵. Toinen alue oli Riihisaaren edusta museon laivalaiturin ja Kyrönsalmen välissä (II), jossa liikuttiin soutuveneellä. Kolmas alue oli Riihi- ja Tallisaaren välinen lahti (III), joka luodattiin soutuveneestä. Neljäntenä alueena tutkittiin sula Linnalahti (Mallatsaari) Kyrönsalmen itäpuolella (IV). Yhteensä luodattiin n. 10–15 km.¹²⁶

Alueet yllättivät kohteettomuudellaan. Pohjaetsinnöissä tutkituilta alueilta ei löydetty jäänteitä linnan sotasatamasta tai upotetuista aluksista. Olavinlinnan, sekä Talli- ja Riihisaaren vieritse kulkeva väylä on ruopattu 1960-luvulla ja ranta-alueita on pengerrytetty. Aiemmin pääväylää Tallisaaren ja linnan väliltä ruopattiin ainakin 1930-luvun alussa¹²⁷. Lähtökohtana oli yli 50 cm:n kohteet, joita alueelta löytyi hyvin vähän. Merkityt kohteet tarkastettiin sukeltamalla¹²⁸, jolloin ne todettiin kiviksi, kalliopiikeiksi tai putkiksi tiedossa ollut hylkyä (alue II) lukuun ottamatta.¹²⁹

Huhtikuun alun 1991 maatutkamittauksen alueet I-IV. Koponen 1992, s. 39.

¹²³ SLNMM, Museorakennus, museolaivojen laiturin -mappi, pohjaluotaus 3.5.1983.

¹²⁴ Savonlinnan kaupungin museotoimen toimintakertomus 1988, s. 7.

¹²⁵ SLNMM 1287:3703, 3705, 4085.

¹²⁶ Maatutkaluotausraportti 1991, s. 2–3; Koponen 1992, s. 38.

¹²⁷ SLNMM 3:103, 59:33.

¹²⁸ SLNMM 1287:3704, 4083–4084.

¹²⁹ Maatutkaluotausraportti 1991, s. 5; Grönhagen 1992, s. 15; Koponen 1992, s. 40.

8. Muut rakenteet, aiemman toiminnan jäänteet, arkeologia yms.

Riihisaaren etelä- ja länsirannalla on laivaliikenteeseen liittyviä laitteita, varoitustauluja ja ilmajohtoja pylväineen. Molemmat kuvat ovat länsirannalta 25.10.2012. MMT, 24_SLN_Riihisaari_25102012.JPG, 25_SLN_Riihisaari_25102012.JPG.

Riihisaaresta ei tunneta kiinteitä muinaisjäännöksiä eikä saari kuulu Teemu Mönkkösen 2003 inventoimaan Savonlinnan vanhaan asemakaava-alueeseen, jonka Museovirasto on luokitellut kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Saaressa on ollut asutusta jo 1500-luvulla, mutta kaikki jäänteet vanhasta asutuksesta ovat tuhoutuneet myöhemmän rakentamisen takia.

Vanhempaa ja uudempaa Riihisaaren kallioon kiinnitettyä terästä. Kuvattu 25.10.2012. MMT, 31_SLN_Riihisaari_25102012.JPG, 33_SLN_Riihisaari_25102012.JPG, 37_SLN_Riihisaari_25102012.JPG, 32_SLN_Riihisaari_25102012.JPG, 36_SLN_Riihisaari_25102012.JPG, 35_SLN_Riihisaari_25102012.JPG, 34_SLN_Riihisaari_25102012.JPG.

Maastokatselmuksessa 25.10.2012 alueelta ei löytynyt jäänteitä saaressa aiemmin olleista rakennuksista. Saaren eteläkärjestä vuonna 1984 puretun parakin kohdalla on ollut järveen ulottuvat teräsputki, jota ei voitu veden korkeudesta ja Hilpeän munkin rakennuksista johtuen paikantaa. Erityisesti länsirannalla on jäänteinä erilaisia teräslenkkejä ja tankoja liittyen laivojen ja veneiden yms. kiinnittämiseen. Teräslenkit

saattavat olla peräisin noin vuodelta 1909¹³⁰. Vuonna 2001 kiinnitettiin pieni metallilaatta sektoriloiston lähellä olevaan kallioon. Laatan kiinnitti Savonlinna-Kirjakaupunki -hanke(?), ja laatussa on ote Joel Lehtosen teoksesta Munkkikammio.

¹³⁰ ”Rautarenkaita lastiwenheiden kiinipittoa warten päätettiin kehoittaa r:kamaria toimittamaan Riihisaaren rantakallioille, warsinkin n. s. kreemerin lahden puolelle.” Keski-Savo 15.5.1909.

LÄHTEET

I ARKISTOT

Valtionarkisto (VA)

Rakennushallituksen piirustusarkisto, RakH II, li varastot makasiinit (öljy, vilja, voi jne.), vajat, ulkorakennukset, lib, luettelo nro 296:50, mf KP48.

MIKKELIN MAAKUNTA-ARKISTO (MMA)

Voudin tilit. Savo, v. 1556, mf ES944.

PUOLUSTUSVOIMIEN KUVAKESKUS (PVKK)

SA-kuva 167087 (Mallatsaari, Olavinlinna ja Riihisaari, 13.10.1944, TK-kuvaaja Leo Vepsäläinen.)

MUSEOVIRASTO

Neg. 146660. Ernst Lohrmann 1803–1870., Öljymaalaus Widolfa von Engeström –Ahrenberg (1845–1914) 1895. Rakennushallitus (vuoteen 1995). Valok. P.O. Welin.

740.23.1660. Olavinlinnan piirustus 1788, kopio. Alkuperäinen venäläinen, kopioitu 1887.

SAVONLINNAN KAUPUNKI (SLNK)

Ilmakuva 2000. Ilmakuvaruudukon ruudut 62/42 (kkj442E_6862N.tif) ja 62/41 (kkj441E_6862N.tif), kuvattu vuonna 2000.

Tekninen toimiala, rakennusvalvonta, I Puistoal. Tallisaari Riihisaari -mappi.

SAVONLINNAN KAUPUNGINARKISTO (SLNKA)

Rakennuslautakunnan arkisto (Rak.Itk)

– poistetut rakennuslupapäätökset liitteineen sekä puistoalueet, Kasinonsaaret, kauppatori, VR:n liikennealue, satama-alue, Riihisaari, saaret, I:27:8–I:35:1 -mappi, välilehti I: Riihisaari

Kaupunginhallituksen arkisto (Khall.)

– Diaario 040/juokseva numero 750, toimikunnan asettaminen Riihisaaren museohanketta varten, 6.4.1977.

– Diaario 491/juokseva numero 749, Riihisaaren varastorakennuksen käyttäminen museotarkoituksiin, 6.4.1977.

– Diaario 491/juokseva numero 26, Riihisaaren varastorakennuksen käyttäminen museotarkoituksiin, 2.1.1980.

– Diaario 491/juokseva numero 133, Riihisaaren varastorakennuksen käyttäminen museotarkoituksiin, 19.1.1982.

- Claes Gyldénin kaupunkikartta v. 1843.
- Gabr. Poppiuksen kaupunkikartta 1843, kopioinut 1901 kaup.ins. Alvar Enlund.
- 29.11.1848 vahvistettu asemakaava

SAVONLINNAN MAAKUNTAMUSEO, ARKISTO (SLNMM)

Poppius 1843. Kartta Savonlinnan kaupungista, mitattu vuonna 1843, Gabr. Poppius, ote valtion tarvetta varten 11.5.1923, Mikkelin läänin maanmittauskonttori, tilaus n:o 1019–23, sis. selostusosan.

Savonlinnan kaupunkikartta 1927. Maanmittaushallituksen kirjapaino, Helsinki 1927, mustavalkokopio.

Ent. kruununjyvästömakasiini 1964. Luettelo kulttuurihistoriallisesti huomattavista rakennuksista jotka on suojeltu 27 marraskuuta 1964 annetulla lailla, osakopio, ent. kruununjyvästömakasiini, Savonlinna.)

Museorakennus, museolaivojen laituri -mappi.

Toimintakertomukset 1985–1988, 1993–1994, 1996–1999, 2001, 2005.

Maatutkaluotausraportti 1991. Maatutkaluotausraportti Olavinlinnan sotasatama, Savonlinna, Geo-Work, LKK24/15.7.1991.

SAVONLINNAN MAAKUNTAMUSEO, KUVA-ARKISTO (SLNMM)

3:12 (Riihisaari, kesä 1959.)

3:103 (Riihisaari, kesä 1932.)

3:217 (Riihisaari, kesäkuu 1964.)

3:363 (Riihisaari, 1939, kuvaaja Aarne Pietinen Oy.)

49:3206 (Riihisaari, 1920–1930-luku.)

49:3254 (Riihisaari, 1940–1950-luku.)

49:9717 (Riihisaari, 1950-luku.)

54:28 (Riihisaari, 1938, kuvaaja Paavo Sihvonen/Savonlinna.)

54:29–31 (Riihisaari, 1930-luku, kuvaaja Paavo Sihvonen/Savonlinna.)

59:33 (Riihisaari, 1934, kuvaaja J. Rusanen/Valokuvaamo Päijänne, Jyväskylä.)

75:1 (Riihisaari, 28.5.1977.)

75:2 (Riihisaari, 1970-luku?)

75:3 (Riihisaari, 17.10.1980, kuvaaja Rauno Hietalampi.)

78:15 (Riihisaari 1934–1935, kuvaaja Fred Runeberg.)

78:16 (Riihisaari, 1950-luku.)

85:1 (Riihisaari, 1898–1907, kuvaaja Karl Engelbrecht Hirn, originaali Keski-Suomen museo D. K. 805:97.)

99:4 (Riihisaari, 23.10.1982, kuvaaja Pauli Lundén.)

155:1 (Riihisaari, 1985, kuvaaja Foto-Posse/Savonlinna.)

193:121 (Riihisaari, 1960-luvun alku.)

198:26 (Riihisaari, 1940-luku, vuoden 1942 jälkeen.)

209:16 (Riihisaari, 1983?)

313:10 (Riihisaari, 1987, kuvaaja Toimi Jaatinen.)

340:4 (Riihisaari, 1920–1936, originaali Museoviraston kuva-arkisto 138592).

363:3 (Riihisaari, 8.5.1985, kuvaaja Foto-Posse/Savonlinna.)

404:51 (Riihisaari, 1898–1916, originaali Museovirasto Westerlund 213.)

539:28–31 (Riihisaari, 1989, kuvaat Jarmo Hirvonen ja Erkki Liukkonen.)

622:42 (Riihisaari, 1950–1960-luku.)

731:1 (Lehtileike.)

866:1 (Riihisaari, 1920–1930-luku, kuvaaja Vilho Setälä.)

1129:3–4 (Riihisaari, 1928, kuvaaja Albert Abraham Petrelius/Oy Amatör Ab Helsinki.)

1165:187 (Riihisaari, juhannus 1959, kuvaaja Aila Vihmaa tai Jaakko Vihmaa.)

1190:3 (Riihisaari, 1960–1962, kuvaaja Kääriäinen/TaksoMaster Oy.)

1275:340 (Savonlinna 1639. "Nýslåtz Staadh". Laurentius Schroderus, 1639. Originaali Riksarkivet, Tukholma, Ut känd. proven. nr. 412 (kartavd. m. form., kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:344 (Savonlinna 1645. "Nye Slåt sampt Stadhz Affrijtningh". Lorentz Röös, 1645. Originaali Riksarkivet, Tukholma, Lantmät.lev. 1850 nr. 148 (kartavd. mst. form., kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:345 (Savonlinna 1644. "Nýschlotz Malm". Röös, Lorentz, 1644. Originaali Riksarkivet, Tukholma, Lantmät.lev. 1850 nr. 149 (kartavd. mst. form., kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:346 (Savonlinna 1818/1825 (renovoitu). "Charta öfver Nyslotts Stads Tomter afmått or 1818 af G; R; Gahmberg Renoverad år 1825 af Jacobius Lindberg" (viimeinen nimi ?). Gahmberg, G. R., 1818 / 1825. Originaali valtionarkisto, Savonlinna 12 2D 28/11, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)+

1275:349 (Savonlinnan kaupunginarkisto, Savonlinnan asemakaava 1848. "Karta öfver Nyslotts stad, upprättad i afseende...". 1848, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:362 (Savonlinnan kaupunginarkisto, Savonlinnan korko- ja asemakartta v. 1894, kopio v. 1900 A. Enlund, vanha kaupunginosa. 1894/1900, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:364 (Savonlinnan kaupunginarkisto, Savonlinnan v. 1895 asemakaavan korkokartta 1894, vanha kaupunginosa. 1894 / 1895, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:366 (Savonlinnan kaupunginarkisto, Savonlinnan kaupungin asemakartta v. 1895, vanha kaupunginosa. Nohrström, Walter, 1895, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:373 (Savonlinnan kaupunginarkisto, Savonlinna v. 1899, vahvistettu kaava, A. Enlund. "Savonlinnan kaupungin asemakartta. Kopioinut voimassa olevalta asemakartalta sekä tälle kartalle asettanut kaupungin valtuusmiesten esittämät muutokset Alvar Enlund.". Enlund, Alvar, 1899, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:378 (Savonlinnan kaupunginarkisto, Savonlinna v. 1906 (1895/-99), vanha kaupunginosa. Enlund, Alvar, 1906, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:381 (Savonlinnan kaupunginarkisto, Savonlinna v. 1916 (1895), vanha kaupunginosa. Enlund, Alvar, 1916, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1275:384 (Savonlinnan kaupunginarkisto, Savonlinnan asemakartta 1920–30-luvulta. 1920–30-luku, kuvaaja Petri Enqvist, 2002.)

1287:3703–3705 (Savonlinna, linnan sotasetataman sukellukset, 5.4.1991, kuvaaja Pauli Lundén.)

1287:3734 (Riihisaari, 1983?, kuvaaja Rauno Hietalampi.)

1287:3747 (Riihisaari, 1985, kuvaaja Hannu Purhonen.)

1287:3772 (Riihisaari, 19.8.1986, kuvaaja Pauli Lundén.)

1287:3789 (Riihisaari, 1.5.1989, kuvaaja Soila Mustonen.)

1287:3851 (Riihisaari, 12.6.1987, kuvaaja Pauli Lundén.)

1287:4083–4085 (Savonlinna, linnan sotasetataman sukellukset, 5.4.1991, kuvaaja Pauli Lundén.)

1293:2 (Riihisaari, 18.4.2008, kuvaaja Jukka Laurio.)

MAAKUNTAMUSEOTUTKIJAN DIGITAALINEN KUVA-ARKISTO (MMT)

SLN_Riihisaari_20062008.jpg. (Riihisaari, 20.6.2008, kuvaaja Karoliina Leisti.)

02_SLN_Riihisaari_11042012.jpg, 04_SLN_Riihisaari_11042012.jpg (Riihisaari, 11.4.2012, kuvaaja Jorma Hytönen.)

SLN_Riihisaari_09102012.jpg (Riihisaari, 9.10.2012, kuvaaja Jorma Hytönen.)

05_SLN_Riihisaari_24102012.jpg, 10_SLN_Riihisaari_24102012.jpg, 21_SLN_Riihisaari_24102012.jpg, 25_SLN_Riihisaari_24102012.jpg, 29_SLN_Riihisaari_24102012.jpg, 30_SLN_Riihisaari_24102012.jpg (Riihisaari, 24.10.2012, kuvaaja Jorma Hytönen.)

05_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 07_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 13_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 14_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 16_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 17_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 19_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 20_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 21_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 23_SLN_Riihisaari_25102012.jpg–29_SLN_Riihisaari_25102012.jpg, 31_SLN_Riihisaari_25102012.JPG–37_SLN_Riihisaari_25102012.JPG. (Riihisaari, 25.10.2012, kuvaaja Jorma Hytönen.)

01_SLN_Riihisaari_31102012.jpg–20_SLN_Riihisaari_31102012.jpg (Riihisaari, 31.10.2012, kuvaaja Jorma Hytönen.)

II KIRJALLISUUS ja LEHDET

Enqvist 2003. Enqvist, Petri, Savonlinnan kaupungin rakennus- ja tyylihistoria, Savonlinnan maakuntamuseon projekti Etsi löydä ja näe kadonnut kaupunki, paikallishistorian ja kuvaamataidon opetusmateriaalia Savonlinnan kouluille, Mikkeli 2003.

Grönhagen 1992. Grönhagen, Juhani, Savonlinnan maakuntamuseon hylkytutkimukset vuonna 1991, teoksessa Sihti 2, Savonlinnan maakuntamuseon julkaisuja, Savonlinna 1992.

Hytönen 2011. Hytönen, Jorma, Pyhtäältä Salmiin – selvitys Viipurin ja Käkisalmen läänin 1600-luvun pitäjänkartoista, Museoviesti 2011.

Itä-Savo 8.5.1926, 25.9.1952, 3.–4.10.1952, 19.10.1952.

Jaatinen 1985. Jaatinen, Toimi, Olavinlinnasta Riihisaareen, Savonlinnan museotoiminnan vaiheita, Savonlinnan kaupungin museolautakunnan julkaisuja 1, Savonlinna 1985.

Keski-Savo 6.8.1904, 17.11.1904, 8.12.1904, 21.1.1905, 24.1.1905, 26.1.1905, 11.3.1905, 15.4.1905, 22.6.1905, 28.10.1905, 23.11.1905, 25.11.1905, 6.11.1906, 22.6.1907, 11.6.1908, 27.6.1908, 30.6.1908, 17.4.1909, 15.5.1909, 23.12.1909, 27.6.1912, 10.10.1912.

Koistinen 1989. Koistinen, Pertti, Savonlinna, Vanhoja kuvia kaupungista, Porvoo 1989.

Koponen 1992. Koponen, Leevi, Maatutkasta ja järviarkeologiasta, teoksessa Sihti 2, Savonlinnan maakuntamuseon julkaisuja, Savonlinna 1992.

Kostet 1995. Kostet, Juhani, Cartographia urbium Finnicarum, Suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa, Monumenta Cartographica Septentrionalia, Rovaniemi 1995.

Kuronen 2009. Kuronen, Harri, Savonlinnan väestönsuojelu ja ilmapuolustus 1939–1944, toim. Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo, 2. täydennetty painos, Savonlinna 2009.

Pohjolan-Pirhonen 1973. Pohjolan-Pirhonen, Helge, Olavinlinnan historialliset vaiheet, Savonlinna 1973.

Saarenheimo 1939. Saarenheimo, Mikko, Savonlinnan kaupunki 1639–1812, Savonlinnan kaupungin historia I, Helsinki 1939.

Saarenheimo 1963. Saarenheimo, Mikko, Savonlinnan kaupunki 1812–1875, Savonlinnan kaupungin historia II, Kuopio 1939.

Sandberg–Viherjuuri 1935. Savonlinna, Helsinki 1935.

Savonlinna 10.2.1887, 9.8.1888.

Savonmaa 16.6.1928, 13.7.1939, 29.7.1947.

Sinisalo 1986. Sinisalo, Antero, Olavinlinnan rakentamisen vaiheet suuresta pohjan sodasta nykypäiviin, Savonlinna 1986.

Sinisalo 2005. Sinisalo, Jarkko, Ernst Bernhard Lohrmann, teoksessa Suomen kansallisbiografia 6, päätoim. Klinge, Matti, Studia Biographica 3:6, Helsinki 2005.

Wirilander 1960. Wirilander, Kaarlo, Savon historia III, Savo kaskisavujen kautena 1721–1870, Kuopio 1960.

III HAASTATTELUT

Immonen 2012. Immonen, Seppo, museomestari, Savonlinna, haastatteluja lokakuussa 2012, haastattelija Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo.

Kosunen 2012. Kosunen, Mirjam, museotoimenjohtaja, Savonlinna, haastatteluja lokakuussa 2012, haastattelija Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo.

Vahtoluoto 2012. Vahtoluoto, Timo, majakkateknikko, Savonlinna, puhelinhaastattelu 15.10.2012, haastattelija Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo.

Vaalisto 2012. Vaalisto, Harry, Turku, puhelinhaastattelu 15.10.2012, haastattelija Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo.

IV SÄHKÖISET LÄHTEET

Mäkinen 2012. Keski-Suomen museon amanuenssin Virpi Mäkisen sähköpostiviesti Jorma Hytöselle 18.10.2012.

Priiki 2012. Timo Priikin sähköpostiviesti Jorma Hytöselle 23.10.2012.